

FAKCIJA O HRVATSKIM KRALJEVIMA U POEZIJI VLADIMIRA NAZORA

Matić, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:172:807407>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-28**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**FAKCIJA O HRVATSKIM KRALJEVIMA U
POEZIJI VLADIMIRA NAZORA**

KATARINA MATIĆ

Split, 2024.

Odsjek za hrvatski jezik i književnost
Studij Hrvatskog jezika i književnosti i Pedagogije
Književnost i zbilja

**FAKCIJA O HRVATSKIM KRALJEVIMA U POEZIJI VLADIMIRA
NAZORA**

Student:
Katarina Matic

Mentor:
prof. dr. sc. Marko Dragić

Split, rujan 2024. godine

Sadržaj

1.	Uvod	0
2.	Osvrt na hrvatsku povijest od dolaska Hrvata do završetka vladavine narodnih vladara ...	1
2.1.	Iliri i Rimljani	1
2.2.	Slaveni i dolazak Hrvata	2
2.3.	Vladavina hrvatskih knezova	3
2.4.	Vladavina hrvatskih kraljeva	4
3.	Određivanje pojma faksije u književnosti.....	8
4.	Vladimir Nazor	10
4.1.	Biografija.....	10
4.2.	Klasifikacija Nazorova lirskoga stvaralaštva	12
5.	<i>Hrvatski kraljevi</i>	15
5.1.	Tomislav	18
5.2.	Krešimir I.....	23
5.3.	Miroslav, ban Pribina i Mihajlo Krešimir II.	24
5.4.	Stjepan Držislav i njegovi sinovi, nasljednici.....	26
5.5.	Petar Krešimir IV.....	31
5.6.	Slavac.....	35
5.7.	Dmitar Zvonimir	37
5.8.	Stjepan II. i Petar Svačić	43
6.	Književna kritika o <i>Hrvatskim kraljevima</i>	46
7.	Zaključak.....	48
8.	Literatura	49
	Sažetak.....	52
	Summary	53

Vi ste rodom Hrvat, je li? Vrlo bistar, hrabar, pošten i darovit narod!

Saznao sam, međutim, da car kani, čim svrši rat, proputovati ponovno Hrvatsku, pa će se sve to istražiti. Na ratištu se oduševio za Hrvate. Upoznao je osim njihove ratne slave iz davnih vremena i njihove duševne sposobnosti.¹

¹ Marija Jurić Zagorka, *Grička vještica: Buntovnik na prijestolju*, EPH Media, Zagreb, 2012., str. 355.

1. Uvod

„Proučavanje hrvatske prošlosti vrlo je poučno i utješljivo. (...) Otkad se Hrvat pojavio na obalama sinjega mora, kroz dvanaest stoljeća i više prkosi on svemu (...) te je neiscrpivom ustrajnošću obranio i održao svoje ime, svoju individualnost i svoj teritorij.“² Mnogobrojni ratovi i bitke ne samo da nisu uspjeli zatrti hrvatski narod, već su učinile upravo suprotno – osnažile su njegov borbeni duh koji je tradicija čuvala zahvaljujući usmenoj predaji, a povijest potkrijepila dokazima. Tražeći inspiraciju za svoja nacionalno obojena djela, autori su nerijetko posezali upravo za izvorima o davnoj hrvatskoj prošlosti, posebice onima koji opisuju vrijeme vladavine vladara narodne krvi. Izuzetak među njima nije bio ni Vladimir Nazor kojega su posebno zanimale povijesne i mitološke teme te se u svome radu „koristio motivima i osobama iz hrvatske srednjovjekovne povijesti te široko rasprostranjenom literaturom i etnološkim raspravama 19. stoljeća poznatima kao slavenska mitologija.“³

Iako u svojoj bogatoj i raznolikoj književnoj ostavštini Nazor ima nekoliko djela koje karakterizira patriotizam, u ovome diplomskome radu, kako i sam naslov rada otkriva, obradit će se zbirka pjesama naslovljena *Hrvatski kraljevi*. Zbog interdisciplinarnosti teme, ovaj rad ne bi bilo moguće napisati bez služenja historiografskom literaturom o počecima doseljavanja Hrvata pa sve do potpadanja pod ugarsku vlast. Stoga se na početku rada, radi ostvarivanja povijesnoga konteksta zbirke, nalazi kratki pregled hrvatske povijesti. Nakon kratkoga poglavlja posvećenoga definiranju faksije u književnosti, slijedi jedan dio posvećen samome autoru, Vladimiru Nazoru. Uz kratko iznošenje biografije, donosi se i klasifikacija njegova lirskoga stvaralaštva. U sljedećemu, ujedno i najopsežnijemu, poglavlju ovoga rada, donosi se analiza zbirke *Hrvatski kraljevi*. Sama analiza odrađena je na način da su se za pojedine povijesne činjenice iznosili pripadajući stihovi. Rad završava poglavljem u kojemu se donose stajališta književnih kritičara kako o ovoj zbirci, tako i o samome Nazoru.

Cilj diplomskoga rada nije ni u kojoj mjeri istraživanje hrvatske prošlosti ili iznošenje novih zaključaka. U ovome se radu želi ukazati na to kako književnost, uz relevantnu historiografsku literaturu, ima značajnu ulogu u kreiranju nacionalne svijesti jer koristeći se povijesnim izvorima, daje novo viđenje prošlosti, za neke čak i na pristupačniji način.

² Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972. str. V.

³ Danijel Džino, The Perception of Croatian Medieval History by Vladimir Nazor in *Hrvatski kraljevi* (The Kings of the Croats). *Časopis Hrvatskih studija*, Vol. 7 No. 1, 2011., str. 89.

2. Osvrt na hrvatsku povijest od dolaska Hrvata do završetka vladavine narodnih vladara

„Prve podatke o Hrvatima zabilježio je bizantski car, pisac i povjesničar Konstantin VII. Porfirogenet (905.– 957.) u svome znamenitome djelu *O upravljanju carstvom* nastalom oko 950. godine.“⁴

U prvoj polovici 7. stoljeća, kako zaključuju hrvatski povjesničari na temelju istraživanja, hrvatski je narod zauzimao poprilično prostrano područje čije su granice bile rijeka Bojana na jugu, rijeka Bosna ili Vrbas na istoku, Dunav i Drava na sjeveru te na zapadu rijeka Sana, istarske gore i Jadransko more. Međutim, hrvatska je zemlja rijetko kada bila sjedinjena, a najveći uzrok tomu bile su političke situacije.⁵

2.1. Iliri i Rimljani

Neki povjesničari smatraju kako su prvi stanovnici ovoga područja bili Tračani⁶ dok su prvi narod koji je ostavio značajne tragove na području hrvatske zemlje bili Iliri čiji se potomci nazivaju Arbanasi ili Šćipetari (Arnauti). Zahvaljujući arbanaskome jeziku može se protumačiti značenje mnogih starih ilirskih naziva i imena, a između ostaloga i značenje riječi *Dalmatia* ili *Delmatia* kao zemlje ovčara. Iliri veoma rano dolaze u dodir s Grcima i Macedoncima, a neprestani sukobi s Rimljanima dovode do konačnoga sloma moći ilirskih plemena za sva vremena.⁷

Rimljani su vladali stoljećima. Iako su donijeli svoju kulturu, uredbe, latinski jezik, pogansku vjeru, običaje i dr., isto su tako nekadašnje ilirske pokrajine doživjele procvat, a sami su gradovi postali slike i prilike Rima s brojnim hramovima, amfiteatrima, vodovodima, itd. Neki od gradova koji su doživjeli procvat su Salona (danas Solin), Jader (Zadar), Tragurium (Trogir), Siscia (Sisak), Sirmium (Mitrovica), Cibalae (Vinkovci), Marsonia (Brod), Mursa Maior (Osijek) i dr. Ono što je s vremenom oslabilo rimsko vladanje u Dalmaciji i Panoniji, a

⁴ Marko Dragić, Starohrvatske povijesne teme u suvremenom narodnome pripovijedanju. *Zbornik radova Filozofskoga fakulteta u Splitu*, br. 2-3, Split, 2009., str. 22.

⁵ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972. str. 27.

⁶ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 72.

⁷ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972. str. 32. i 35.

na koncu ga i uništilo, bile su dvije pojave – kršćanstvo i provala novih naroda sa sjevera (seoba naroda)⁸ posebno dolazak Slavena čijom pojavom započinje povijest hrvatskoga naroda.⁹

2.2. Slaveni i dolazak Hrvata

Slaveni, ili kako su u prošlosti bili nazivani Slovjani, pripadaju skupini indoeuropskih naroda, a najbliži su im rođaci Litavci. Svoju pradomovinu, koja je obuhvaćala prostranu (sarmatsku) ravnicu istočne Europe, počinju napuštati već krajem 2. stoljeća što je potrajalo sve do polovice 7. stoljeća. Slaveni koji se sele na jug pokazuju se vještijima u ratovanju te su za nekoliko desetljeća preplavili Meziju, Traciju, Macedoniju, Peloponez, a uznemiravali su i zapadne pokrajine – Panoniju, Dalmaciju i općenito Ilirik. Posebno je stradala Dalmacija kada je avarski kan s velikom vojskom Avara i pokorenih Slavena 597. godine provalio te osvojio glavnu tvrđavu Bankeis ili Balea, a o samome padu Salone piše car Konstantin Porfirogenet iz 10. stoljeća. Između 627. i 640. godine, na poziv bizantskoga cara Heraklija da Avarima otmu Dalmaciju, a možda i Panoniju te se tu trajno nasele, sedam ili osam hrvatskih plemena predvođenih petoricom braće (Klukas, Lobel, Kosenc, Muhlo i Hrvat) i dvjema sestrama (Tuga i Buga), napušta tzv. Veliku ili Bijelu Hrvatsku, koja se nalazila na području današnje Češke, Moravske, velikoga dijela Haliča i alpskih zemalja, te se uputilo prema Balkanskome poluotoku.¹⁰

Došavši na područje Dalmacije, započeli su rat s Avarima koji je trajao nekoliko godina, a završio je pobjedom hrvatskih plemena. Od tada su se ti Hrvati počeli nazivati Bijelim Hrvatima te su imali svoga vladara. Samo ime Hrvat, u slavenskome narječju, znači onaj „koji ima mnogo zemlje“.¹¹

U narodu su sačuvane razne predaje o pradavnoj povijesti Hrvata, a jednu od njih, i to upravo onu koja govori o njihovome dolasku, zapisao je Nikola Lašvanin u svome *Ljetopisu*, a ona glasi ovako:

Dojdoše iz priko Babinih gora Hervati najprvo u Dalmaciju i ove sadanje hrvatske i slovinske strane, s mlogim bojem istiravši Abare, ovdje se nastaniše. Prid ovim bijaše pet bratje: Kluka, Klobej, Kožočeš, Muklo, Hrvat i dvi sestre: Tuga i Buga. I od njih Dalmacija, koja je od mora

⁸ Isto, str. 36. – 37.

⁹ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 174.

¹⁰ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972. str. 41. – 48.

¹¹ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 239. – 240.

do Dunava dosegla, hrvatsko ime prija, i zove se do današnjega dneva. – Upade u turske ruke Peršija; Turci se odvojiše od oblasti rimskih cesara.¹²

2.3. Vladavina hrvatskih knezova

Od svih plemena koja su naselila Dalmaciju, pleme Hrvati, koje se nastanilo na području između Zrmanje i Cetine, bilo je najuglednije i najmoćnije te je njihova oblast bila podijeljena na do 20 župa, a starješina župa, tzv. veliki župan, vrlo se rano počinje nazivati knezom. Međutim, knezovi su ubrzo postali nezadovoljni veličinom teritorija te pomagani solinsko-splitskim nadbiskupom i rimskom crkvom započeli su osvajanje susjednih oblasti. S druge pak strane, hrvatska plemena koja su naselila Panoniju imala su mnogobrojne probleme s Avarima kojima su morali plaćati danak te uludo pogibati u avarskoj vojsci. Za pomoć su se obratili franačkome kralju Karlu Velikome te boreći se u njegovoj vojsci porazili Avare. No, Hrvati u Panoniji su sada postali franački podanici. Franci su uskoro krenuli u pohod kako bi osvojili i Bijelu Hrvatsku, no to im nije pošlo za rukom. Međutim, u to je vrijeme Karlo Veliki bio okrunjen na sam Božić 800. godine od strane pape za rimskoga cara te su se hrvatski knezovi odlučili pokoriti njegovoj vlasti, a car je obećao Hrvatima da će i dalje, i Bijeli i Crveni, moći birati svoje knezove. No, Hrvati nakon nekog vremena nisu više mogli podnositi franačku vladavinu te su nakon sedam godina ratovanja pobijedili Franke i zatražili od pape krštenje.¹³

Trpimir, začetnik dinastije koja će uz pokoja odstupanja vladati Hrvatskom sve do kraja 11. stoljeća¹⁴, na čelo Bijele Hrvatske dolazi u vremenu kada je Franačka država rastrgana, a Bizant se nalazio u zaostatku. Budući da je obranio zemlju od pokušaja napada od strane bugarskoga kneza, Trpimir je nastojao svoju državu urediti po uzoru na europske. Značajna je Trpimirova povelja od 4. ožujka 852. godine kojom splitskoj nadbiskupiji potvrđuje darovnicu svoga prethodnika Mislava. Trpimirova povelja ujedno je i najstarija sačuvana isprava hrvatskih vladara, a u njoj sebe naziva „knezom Hrvata“ (*dux Chroatorum*), a svoju državu „kraljevstvo/država Hrvatska“ (*regnum Chroatorum*).¹⁵ Također, na Trpimirov poziv benediktinski red dolazi na ove prostore, a sam Trpimir im nedaleko od kliškoga dvora, na području današnjih Rižinica gradi samostan i crkvu.¹⁶

¹² Marko Dragić, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*, Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu, Split, 2008., str. 298.

¹³ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972. str. 61. – 69.

¹⁴ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 330.

¹⁵ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972. str. 76. – 77.

¹⁶ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 332.

Iako je Trpimir imao trojicu sinova, Petra, Zdeslava i Mutimira, na prijestolje Bijele Hrvatske, nakon njega, dolazi Domagoj¹⁷ koji je bio potpuna suprotnost svome blagome i miroljubivome prethodniku. Već na početku svoje vladavine ulazi u sukobe s Mlečanima. Budući da za vrijeme Domagojeva vladanja dolazi do netrpeljivosti unutar kršćanske crkve, Domagoj je jasno stajao uz Rim, ali je zbog toga imao i brojne suparnike u svojoj državi.¹⁸

Domagoja nasljeđuje njegov sin Inoslav, no protiv njega ustaje Zdeslav, potomak kneza Trpimira kojemu je Domagoj oduzeo njegovu ostavštinu. Kako bi povratio svoje kneževstvo, Zdeslav se za pomoć obratio bizantskome caru te mu zauzvrat obećao da će postati njegov vazal i priznati patrijarha Foliya kao duhovnoga poglavara hrvatskoga naroda. Međutim, Zdeslavova je vladavina trajala svega godinu dana kada dolazi do pobune protiv bizantske vlasti u cijeloj Hrvatskoj.¹⁹ Početkom svibnja 879. godine, negdje na području Knina, vođa pobunjenika Branimir, vjerojatno sin Domagoja, ubije Zdeslava, proglasi se hrvatskim vladarom²⁰ te odmah prekine sve veze s Bizantom.²¹ Papu su se ovi događaji posebno dojmili. Blagoslovi Hrvate, a kneza Branimira počne nazivati svojim „milim sinom“ (*dilecto filio*).²²

Branimirov je nasljednik bio knez Mutimir, najmlađi sin Trpimira, koji je po svemu sudeći na vlast došao mirnim putem²³, no ne priznaje ni bizantskoga ni rimsko-njemačkoga cara, već sam sebe naziva „s Božjom pomoću knez Hrvata“ (*divino munere Chroatorum dux*).²⁴

2.4. Vladavina hrvatskih kraljeva

Mutimirovu je smrt nemoguće točno odrediti, no njegov nasljednik, vrlo vjerojatno i njegov sin, Tomislav, prvi se put spominje kao knez 914. godine zajedno s tadašnjim splitskim nadbiskupom Ivanom.²⁵ U trenutcima kada Tomislav postaje knezom Bijele Hrvatske, prijetila je velika opasnost od Mađara koji su do tada već osvojili veliki dio nekadašnje Moravske. Iako su osvojili Slovinsku zemlju, Bijelu Hrvatsku, zbog njezinoga geografskoga položaja, nisu mogli te Tomislav protjera Mađare sve do iza Dunava koji je bio granica Slovinske zemlje na

¹⁷ Isto, str. 345.

¹⁸ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972. str. 78. – 80.

¹⁹ Isto, str. 85. – 86.

²⁰ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 363.

²¹ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972. str. 87.

²² Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 377. – 380.

²³ Isto, str. 394.

²⁴ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972. str. 93.

²⁵ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 401.

istoku. Zahvaljujući toj pobjedi, Tomislav sjedini Bijelu Hrvatsku i Slovinsku zemlju, a nakon pobjede nad Bugarima pridružio je preostale hrvatske i srpske velike i male oblasti te se cijeli hrvatski narod okupio na Duvanjskome polju na kojemu se održao sabor koji će Tomislava proglasiti kraljem svih Hrvata. Ubrzo nakon uspostave mira s Bugarskom, Tomislav umire.²⁶ O Tomislavovoj vladavini sačuvane su brojne predaje, a jedna od njih govori o njegovoj krunidbi:

Kraljo Tomislavo, kada je u stara vrimena vlado Rvackom, bio je krunisan u Kongori pod čvorovim rastom, a i danas se zna gdje je bila crkva u kojoj se Tomislav krunio. Kako stari ljudi pamte i pripovidaju, ukopan je Tomislav na Jabuci njivi (na Čondraku) i pored Tomislava ukopana su još tri poglavita rvacka kralja. Najprvo je na cilom svitu od svih svitskih vladara onoga staroga vakta, najprvo je Tomislav okrunjen. Stari su naši pripovidali da je naroda bilo za vrime krunisanja Tomislava tri i po milijuna i od Stržnja do Sovićki vrata ispod kapka mogo si proć da čovik pokiso ne bi.²⁷

Također, možemo ovdje istaknuti i predaju o crkvi u kojoj se Tomislav krunio:

U Mesijovini se nalazi Gradina i tu je bila crkva Sv. Ilije i kazivali su da je se tu kralj Tomislav doša posvetit poslje krunisanja. I danas se to misto zove Crkvina. Tu su nađeni neki grebovi i kaže se ako se kopa po strani od Duvna da odma počme nevrime. To je sveto misto i ne smi se dirat u grebove.²⁸

Tomislava nasljeđuje njegov brat Trpimir II. (928. – 935.?), a njega njegov sin Krešimir I. (935. – 945.). O vladavini obojice nemamo nikakvih konkretnih podataka osim da su održali stabilnost i postojanost Hrvatskoga Kraljevstva točno onakvim kakvim su ga naslijedili od Tomislava.²⁹ Budući da je Krešimir I. umro vrlo mlad, njegovi su sinovi još uvijek bili maloljetni. Krešimirovim je nasljednikom postao njegov najstariji sin Miroslav, ali državom je upravljao ban Pribina koji na koncu i ubije dječaka te se proglasi vladarom. S obzirom da se nitko nije htio pokloniti ubojici, Pribini su za vladanje ostale samo Bijela Hrvatska i Slovinska zemlja. Sve je ovo vodilo do pojave mnogobrojnih ustanaka i urota koje su rezultirale svrgavanjem Pribine s prijestolja³⁰ na koje dolazi Miroslavov brat Mihajlo Krešimir II. (949. – 969.) „koji je u braku s Jelenom imao sina Stjepana Držislava, koji ga je na prijestolju naslijedio 969. i kraljeva do 997. godine.“³¹

²⁶ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972. str. 98. – 107.

²⁷ Marko Dragić, Starohrvatske povijesne teme u suvremenom narodnome pripovijedanju. *Zbornik radova Filozofskoga fakulteta u Splitu*, br. 2-3, Split, 2009., str. 31.

²⁸ Marko Dragić, *Hrvatska usmena književnost Bosne i Hercegovine: proza, drama i mikrostrukture, Hrvatska književnost Bosne i Hercegovine u 100 djela*, knj. 5. MH, HKD Napredak, Sarajevo, 2005. str. 101.

²⁹ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 431.

³⁰ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972. str. 116. – 118.

³¹ Marko Dragić, Zbilja o hrvatskom kralju Dmitru Zvonimiru u poeziji Vladimira Nazora. *Časopis Hrvatskih studija*, Vol. 7 No. 1, 2011., str. 63.

Sukobe s Mlečanima, koji su započeli pri kraju Držislavove vladavine, rješava njegov nasljednik Krešimir III. S druge pak strane, Hrvatskoj je prijetila opasnost od Bizanta te se Krešimir, u strahu od ponovnoga prolijevanja krvi, pokori bizantskome caru koji ga je imenovao svojim patricijem. Nakon smrti Krešimira III., na prijestolje dolazi njegov nećak Stjepan I. koji je svakom prilikom nastojao napasti Mlečane te povratiti izgubljene dalmatinske gradove što će na koncu u potpunosti ostvariti njegov sin i nasljednik na prijestolju Petar Krešimir IV.³² S druge pak strane, prema nekim je povjesničarima Stjepan I. bio sin Krešimira (III.) koji je obrazovanje stjecao na mletačkome dvoru te se oženio duždovom kćeri Hicelom.³³

Kada je Petar Krešimir IV. postao kraljem, prvo što je želio jest vratiti Zadar i druge gradove koji su se nalazili pod vlašću Mlečana. Budući da su sami zadarski građani ustajali protiv mletačke vlasti, a s njima i građani ostalih gradova, tako se jednoga dana Zadar i drugi gradovi našu pod vlašću Petra Krešimira. S obzirom na to da je nastojao održavati mir i red, obilazio je svoje oblasti. Uskoro je Hrvatskome Kraljevstvu pridružio i područje Neretve.³⁴ Petar Krešimir IV. najslavniji je vladar Hrvatske za vrijeme čijega je vladanja ostvareno stoljetno nastojanje o sjedinjenju hrvatskoga teritorija te je time „pravi osnivač kraljevine Hrvatske i Dalmacije“.³⁵ Posljednje godine svoje vladavine proveo je u miru. Umro je 1075. godine te je pokopan na Solinskome ili Kliškome polju u crkvi sv. Stjepana koja će za vrijeme turskih prodora biti razorena, a posmrtnim ostacima Petra Krešimira IV. gubi se svaki trag.³⁶

Nakon smrti Petra Krešimira IV., pojavile su se u Hrvatskoj tri stranke. Prva je za nasljednika željela Stjepana, druga Zvonimira, a treća Slavca. Stjepana su podržavali u dalmatinskim gradovima i među svećenstvom, Zvonimir je imao podršku svojih ugarskih rođaka, a Slavac iz plemena Svačić imao je najveću podršku među hrvatskim građanima te se na koncu okruni za kralja. Međutim, protiv Slavca su se digli Latinjani, a i sam papa. Njegovi su protivnici pozvali u pomoć Normane koji su ga zarobili i odveli u svoju domovinu gdje mu se gubi svaki trag. Tako je Hrvatska 1075. godine ostala bez kralja. S obzirom da je od dvojice kandidata Stjepan bio teško bolestan, ostao je jedino Dmitar Zvonimir. Zvonimir je pristao na sve papine zahtjeve te papa šalje svoga poslanika Gebizona koji 8. listopada 1075. kruni Zvonimira za kralja Hrvatske i Dalmacije. Iako je ponekad pomagao svoga zaštitnika papu u

³² Isto, str. 125. – 127.

³³ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 478.

³⁴ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972. str. 129. – 131.

³⁵ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 536.

³⁶ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972. str. 135. – 136.

ratnim sukobima, njegovu je vladavinu obilježio mir te je često obilazio svoje kraljevstvo.³⁷ U *Ljetopisu popa Dukljanina* o razdoblju Zvonimirove vladavine pronalazimo sljedeće retke:

I osta kraljem Zvonimir (...) poče crkve veoma čtovati i ljubiti. I poče dobre pomagati, a progoniti zale. I bi od svih dobrih poljubljen, a od zalih nenavijen, jere ne mogaše zla vidjeti. I tako ne biše on za Hrvate, zašto oni ne će biti dobrotom dobiti, da, bolji su pod strahom. I za dobroga kralja Zvonimira biše vesela sva zemlja, jere biše puna i urešena svakoga dobra, i gradovi puni srebra i zlata. I ne bojaše se ubogi da ga izji bogati, i nejadi da mu vazme jaki, ni sluga da mu učini nepravo gospodin, jere kralj svih branjaše, zašto ni sam prezpravedno ne posidovaše, tako ni inim ne dadiše. I tako veliko bogactvo biše, tako u Zagorje, kako u Primorje, za pravednoga kralja Zvonimira.³⁸

Budući da je bio dobar i pravedan, narod ga je osobito volio i zahvalno ga se spominjao nakon njegove smrti. Godine 1086. Zvonimir je obolio te je Hrvatskom vladao namjesnik, a 1089. umire Zvonimir. Kasnija pričanja sumnjaju u Zvonimiru prirodnu smrt te govore kako su ga Hrvati ubili jer je tražio da idu u pohod za oslobođenje Kristova groba, a u svojim je posljednjim trenutcima prokleo Hrvate da će im on biti posljednji kralj te da će od sada biti pod tuđinskom vlašću.³⁹ Potkrjepu ovih navoda možemo opet pronaći u *Ljetopisu popa Dukljanina* u kojemu se navodi kako

sramotni i nevirni Hrvati počeše govoriti, vapijuće kako psi ali vuci: 'Bolje da on sam pogine' (...), tako oni na dobroga kralja Zvonimira, komu ne daše ni progovoriti, nere z bukom i oružjem počeše sići na njega i tilo njegovo raniti i krv prolivati svoga dobroga kralja i gospodina, koji ležaše u krvi izranjen velicimi bolizni, prokle tadaj nevirne Hrvate i ostatak njih bogom i svetimi njegovimi, i sobom, i nedostojnom smrtju njegovom, i da bi veće Hrvati nigdar ne imali gospodina od svoga jazika, nego vazda tuju jaziku podložni bili. I tako izranjen ležeće a Hrvate proklinjuće izdahnu.⁴⁰

Zvonimir, iako nije posljednji kralj, svakako je bio posljednji veliki kralj Hrvata.⁴¹ Nakon njegove smrti dugo je trajalo pitanje njegova nasljednika. Kratko je, svega dvije godine, vladao Stjepan II. nakon čega opet dolazi do komešanja. Ubrzo je jedna stranka za kralja uzvisila Petra Svačića. Ladislav, ugarski kralj kojega je Zvonimirova udovica, a ujedno i Ladislavova sestra Jelena zvala u pomoć, počne zahtijevati svoje pravo na hrvatsku krunu jer su on i Zvonimir, budući da Zvonimir nije imao živućega nasljednika, bili najbliži rod. Ladislav počne osvajati hrvatske dijelove što je nakon njegove smrti dovršio njegov nećak, kralj Koloman, koji u potpunosti porazi Petra Svačića te se 1102. okrunio starodrvenom hrvatskom krunom kao kralj Ugarske, Hrvatske i Dalmacije.⁴²

³⁷ Isto, str. 137. – 140.

³⁸ *Ljetopis popa Dukljanina*, Matica hrvatska, Zagreb, 1950., str. 66. – 67.

³⁹ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972., str. 141. – 143.

⁴⁰ *Ljetopis popa Dukljanina*, Matica hrvatska, Zagreb, str. 67. – 68.

⁴¹ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972., str. 144.

⁴² Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972. str. 147. – 152.

3. Određivanje pojma faksije u književnosti

Iako se književnost, između ostaloga, promatra kao stvaralačka djelatnost, ne može se poreći da „mnoga književna djela podrobno opisuju zbiljske ljude i događaje, da su mnoga pravi izvor mnoštva povijesnih podataka, a da se u mnogima čak i u najvećim uzletima mašte može lako razabrati okosnica u posve određenoj zbilji svagdašnjega života.“ Drugim riječima, književnost uvijek govori o zbilji, ali to nikada nije izravno oponašanje.⁴³

U naratologiji, mnogi su se pravci bavili isključivo fikcijom te uslijed svega toga nisu ponudili prostor za bavljenjem faktografijom, faksijom. Samo proučavanje faksije jest veoma interdisciplinarno te uključuje mnogobrojne znanosti, ali ipak, gledajući kontekst naratologije, zanimljivo je proučavati kako jednome te istome događaju, fikcija i faksija različito pristupaju, odnosno, u jednome je slučaju riječ o nečemu istinitome (faksija), a u drugome je riječ o izmišljenoj priči koju piše/pripovijeda autor ili narod. John Searle kaže kako „ne postoji tekstualna, sintaktička ili semantička (time ni naratološka) osobina koja bi omogućila identifikaciju teksta kao fiksijskoga djela“ zato što fiksijska priča nije ništa drugo nego hinjenje ili simulacija faksija pri čemu autor čini sve kako bi nas uvjerio u istinitost vlastite priče, romana i sl.⁴⁴

Kako bismo razumjeli književna djela, nužno je da prihvatimo jezične i književne konvencije. Jezična konvencija govori o tome kako književna djela ne moraju nužno slijediti gramatičke i/ili pravopisne norme, tzv. *licentia poetica* (pjesnička sloboda). Međutim, zanemarimo li potpuno ili pak samo djelomično ovu konvenciju, dobit ćemo novu umjetnost riječi koju ne možemo nazivati književnošću. Druga konvencija „na koju pristajemo“ jest književna konvencija. „Književne konvencije, naime, zahtijevaju da sve u književnome djelu bude prije svega podređeno svojevrsnoj logici upravo književnoga izražavanja.“ Primjerice, zmajevi u bajkama dio su stvarnosti određenoga vremena koje se opisuje ili pak isprekidani govor u pjesništvu. Zaključno na to, može se reći kako književnost nije ništa drugo nego iluzija, pa čak i kada je riječ o književnosti realizma koja teži izravnome oponašanju stvarnosti.⁴⁵

„Ako razmotrimo stvarnu praksu, moramo priznati kako ne postoji ni čista fikcija, ali ni povijesna priča koja bi bila toliko rigorozna da bi se mogla uzdržati od 'intrigiranja' od bilo kakva romanesknoga postupka“ te nastavno na to može se utvrditi kako ta „dva režima nisu

⁴³ Milivoj Solar, *Teorija književnosti*. Školska knjiga, Zagreb, 2005. str. 16.

⁴⁴ Gérard Genette, *Fikcija i dikcija*. Ceres, Zagreb, 2002. str. 46. – 48.

⁴⁵ Milivoj Solar, *Teorija književnosti*. Školska knjiga, Zagreb, 2005. str. 17. – 18.

toliko udaljena jedan od drugoga, a niti, svaki za sebe, toliko homogena kako bismo to mogli misliti promatrajući ih s određene distance“.⁴⁶

Književnost se oslanja na zbilju, u njoj pronalazi inspiraciju i teme, no ona nije stvarni povijesni pregled neke situacije, već upravo suprotno. Uzimajući stvarne podatke i situacije, književnost ih iznova oblikuje na vlastiti način. „Zato književna djela stvaraju vlastite svjetove, koji se prema zbiljskom svijetu ne odnose kao kopija prema originalu, nego kao jedan original prema drugome originalu.“⁴⁷

⁴⁶ Gérard Genette, *Fikcija i dikcija*. Ceres, Zagreb, 2002. str. 65. – 66.

⁴⁷ Milivoj Solar, *Teorija književnosti*. Školska knjiga, Zagreb, 2005. str. 18. – 19.

4. Vladimir Nazor

„Vladimir Nazor tipični je pisac nespokojnoga dijela građanskoga, politički slobodarskoga sloja u Dalmaciji, sloja što je vidnim idealizmom započeo u toj pokrajini narodnim preporodom.“⁴⁸ Literatura o Nazoru mnogobrojna je i raznovrsna, ali ipak nejasne objektivne slike stvaralačkoga profila rezultiraju još uvijek njegovim neodređenim mjesto u hrvatskoj književnosti. Može se reći da je gotovo cijela književna kritika Nazorova djela promatrala djelomičnim, jednostranim postupcima, a značajnu su ulogu u tome odigrala njegova nacionalna i politička opredjeljenja koja su nerijetko bilo uzimana kao kriteriji vrednovanja njegovih djela.⁴⁹

4.1. Biografija

„Moji su stari porijeklom iz Poljica blizu Spljeta; pripovijeda se u obitelji da su odatle pobjegli na otok Brač poradi nekih političkih nemira.“ Ovom je rečenicom Vladimir Nazor započeo svoje autobiografske bilješke koje je pisao Branku Drechsleru-Vodniku kako bi mogao napisati njegovu biografiju povodom izdavanja *Medvjeda Brunde*.⁵⁰ Vladimir Nazor rođen je 30. svibnja 1876. godinama u Postirama na otoku Braču, a prvu pjesmu objavljuje već s 13 godina kada prilikom posjeta zastupnika don Stipe Buzolića izlaže nekoliko vlastitih stihova njemu u čast.⁵¹ Nakon završetka osnovne škole, upisuje 1886. godine splitsku gimnaziju, no ubrzo se razbolio i gotovo umro,⁵² a svoje prve srednjoškolske dane Nazor, u pismu Vodniku, ovako opisuje: „S takvom spremom, tj. s nikakvom spremom, primiše me u septembru 1886. u I. razred Gimnazije u Spljetu. Nov, gradski ambijent i život u tuđoj kući smetoše me.“ Dalje piše kako „poče da mi bude bolje (...) kad me spopade angina te odmah zatim i skarlatina, od kojih sam dugo bolovao i gotovo umro.“⁵³ Vratio se na Brač gdje se i oporavio te nakon položenoga prijamnoga ispita, nastavlja školovanje u Velikoj realci u Splitu nakon čega upisuje Filozofski fakultet u Grazu. Diplomirao je 1902. godine, a profesorski ispit polaže iz prirodnih znanosti. Uz A. P. Kazalija, imao je pravo predavati i na hrvatskome jeziku.⁵⁴ Nazor se nerado

⁴⁸ Šime Vučetić, *Vladimir Nazor*. Mladost, Zagreb, 1976. str. 7.

⁴⁹ Nedjeljko Mihanović, *Pjesničko djelo Vladimira Nazora*. Školska knjiga, Zagreb, 1976. str. 15.

⁵⁰ Mirko Žeželj, *Tragom pjesnika Vladimira Nazora*, Stvarnost, Zagreb, 1973. str. 7. – 8.

⁵¹ Šime Vučetić, *Vladimir Nazor*. Mladost, Zagreb, 1976. str. 9.

⁵² Isto, str. 21.

⁵³ Mirko Žeželj, *Tragom pjesnika Vladimira Nazora*, Stvarnost, Zagreb, 1973. str. 35.

⁵⁴ Šime Vučetić, *Vladimir Nazor*. Mladost, Zagreb, 1976. str. 21.

prisjećao studiranja u Grazu. Profesori su bili dosta hladni prema studentima napose prema studentima iz slavenskih zemalja, a ni sam način njihova predavanja nije mogao u Nazora probuditi zanimanje za studij.⁵⁵ Kao nastavnički pripravnik u Splitu, Nazor piše prve *Slavenske legende* koje dovršava u Zadru te nakon prvoga neuspjeha na diplomskome ispitu u Grazu, 1900. godine tiska zbirku o vlastitome trošku. Među onima kojima se zbirka svidjela bio je i Milutin Cihlar Nehajev. Dvije godine poslije objavljuje i ep *Živanu* također o svojem trošku.⁵⁶ Usporedno s *Živanom*, tiska i prvu verziju alegorijsko-satiričkoga životinjskoga epa *Brundo (Brundijada)* koji će doživjeti veći uspjeh 1915. godine nakon prerade i objavljivanja u Vodnikovoj nakladi. U Zadru nastaju i prvi nacrti *Hrvatskih kraljeva, Hrvatskih gradova* te *Velog Jože i Šikare*.⁵⁷ Nakon Zadra i Istre, Nazor odlazi u Kastav te se i u tome vremenu dopisuje s Brankom Drechslerom-Vodnikom, a teme pisama bile su prerađivanje i priprema za tisak *Hrvatskih kraljeva* u izdanju Matice hrvatske. Inače, Nazor se s Vodnikom dopisivao sljedećih petnaest godina, dakle i nakon objave zbirke *Hrvatski kraljevi* (1912.).⁵⁸ Usprkos obvezama i poslu, razdoblje u Kastvu, u kojemu je proveo više od deset godina, bilo je njegovo najplodnije stvaralačko razdoblje te uz *Hrvatske kraljeve* objavljuje zbirke *Lirika* (1910.), *Nove pjesme* (1913.), *Intima* (1915.) i *Pjesni ljuvene* (1915.). U sljedećim je godinama bio upravitelj dječjih domova i sirotišta te između ostaloga i dječjega doma u Crikvenici gdje objavljuje autobiografsku prozu *Priče iz djetinjstva* (1924.) i *Priče s ostrva, iz grada i sa planine* (1927.). Putovao je Egiptom i Grčkom kako bi bolje doživio junake grčke mitologije, a svoja će zapažanja objaviti u opsežnome ciklusu pjesama *Putna kronika* (1942.). U počecima rata dotjerivao je svoje već objavljene prijevode Goethea, Dantea i Heinea te je neke svoje pjesme prevodio na talijanski jezik. Ubrzo se upoznaje s mladim književnikom Ivanom Goranom Kovačićem koji mu otvoreno govori kako partizani žele da im se priključi.⁵⁹ „Nazorov polazak u partizane rezultat je života i djela ličnosti kojoj je trajno bila pred očima nacionalna, građanska i osobna sloboda i socijalna pravda.“⁶⁰ Iako se politikom nije bavio, došao je na takav politički položaj kakav, uz Ivana Mažuranića, nije imao niti jedan hrvatski književnik te je za predsjednika ZAVNOH-a izabran u lipnju 1943. godine, a potom i za predsjednika Prezidija Sabora Narodne Republike Hrvatske.⁶¹

⁵⁵ Mirko Žeželj, *Tragom pjesnika Vladimira Nazora*, Stvarnost, Zagreb, 1973. str. 65.

⁵⁶ Isto, str. 102. – 104.

⁵⁷ Isto, str. 132. – 133.

⁵⁸ Isto, str. 180.

⁵⁹ Nedjeljko Mihanović, *Pjesničko djelo Vladimira Nazora*. Školska knjiga, Zagreb, 1976. str. 36. – 40.

⁶⁰ Šime Vučetić, *Vladimir Nazor*. Mladost, Zagreb, 1976. str. 251.

⁶¹ Nedjeljko Mihanović, *Pjesničko djelo Vladimira Nazora*. Školska knjiga, Zagreb, 1976. str. 41.

Stigavši iz partizana u Zagreb, Nazor je najviše mislio na književnost, iako je imao brojne političke obveze. Nastanio se u vili na Tuškancu gdje je 19. svibnja 1949. godine i umro.⁶² „Pokopan je 21. lipnja na zagrebačkome groblju Mirogoj, u blizine Grobnice palih heroja, ispraćen iz Sabornica uz najveće državne počasti i nošen na lafetu kao vojnik i državnik.“⁶³

4.2. Klasifikacija Nazorova lirskoga stvaralaštva

„Poetsko stvaralaštvo imalo je ozbiljno, katarktično značenje za Nazorov život, osiguravalo je njegovu ličnu duhovnu egzistenciju. Oslobađalo ga je od depresivne i problematske lične situacije, od dramatski bremenitoga duševnoga stanja, omogućavalo lakše stupanje u nova životna iskustva i iskušenja.“⁶⁴ Nazorovo se lirsko stvaralaštvo, na temelju unutarnje emotivne i misaone fizionomije te izražajnoga potencijala, može podijeliti na šest faza.⁶⁵

Prva faza započinje 1892. godine Nazorovim prvim pokušajima pisanja lirike i traje do 1900. kada izlazi zbirka pjesama *Slavenske legende*.⁶⁶ U ovoj fazi, „refleksija, tj. filozofsko mišljenje o stvarima javlja se kao spontani lirski čin, bez kojega je, usput budi rečeno, nezamisliv istinski pjesnik.“⁶⁷ Sam Nazor ovo razdoblje opisuje kao razdoblje u kojemu se mogu uočiti „mnoge mane i grijesi početnika koji jedva počinje da se uči naglasku i oblicima štokavskoga narječja, i lomi se uz stranputice, da dođe do nekoga višega stila, i probija se kroz šarenu vegetaciju suvišnih, ponajviše tuđih, riječi i fraza, da otvori sebi put do svoga načina izražavanja.“⁶⁸

Drugu, mitološko-legendarnu fazu, karakterizira bujnost i snaga zanosa, mladosti, strasti, požuda, fantazija i sl. koje će se, u nekome od oblika, pojavljivati sve do kraja u Nazorovoj poeziji. Zbirke koje su obilježile ovu fazu su *Slavenske legende* (1900.), *Živana* (1902.) i *Knjiga o kraljevima hrvatskijem* (1904.)⁶⁹ koja je zapravo pretisak već prije

⁶² Šime Vučetić, *Vladimir Nazor*. Mladost, Zagreb, 1976. str. 271.

⁶³ Nedjeljko Mihanović, *Pjesničko djelo Vladimira Nazora*. Školska knjiga, Zagreb, 1976. str. 42.

⁶⁴ Mirko Žeželj, *Tragom pjesnika Vladimira Nazora*, Stvarnost, Zagreb, 1973. str. 101.

⁶⁵ Nedjeljko Mihanović, *Pjesničko djelo Vladimira Nazora*. Školska knjiga, Zagreb, 1976. str. 11.

⁶⁶ Isto, str. 11.

⁶⁷ Šime Vučetić, *Vladimir Nazor*. Mladost, Zagreb, 1976. str. 46.

⁶⁸ Nedjeljko Mihanović, *Pjesničko djelo Vladimira Nazora*. Školska knjiga, Zagreb, 1976. str. 11.

⁶⁹ Isto, str 11.

objavljenih pjesama u časopisu *Koledar Svačić*, a ta će ista zbirka 1912. godine, uz preinake samih pjesama, biti objavljena u izdanju Matice hrvatske pod nazivom *Hrvatski kraljevi*.⁷⁰

Treća faza (1904. – 1915.) značajna je po tome što u njoj Nazor ulaže značajne napore u pronalasku novih motiva kako bi izrazio živi osjećaj ljepote. Dolazi do obnove poganskoga klasicizma i dionizijskih usijanja životne radosti. Također, u ovoj fazi nalazimo i imitacije biblijskoga stiha. Upravo zahvaljujući poeziji ovoga perioda. Nazor je stekao ime velikoga pjesnika te dolazi do rasta njegove popularnosti.⁷¹

Četvrtu fazu, koja počinje 1915., a završava 1927. godine, obilježava lirika unutarnjega monologa, povlačenje u samoga sebe, intimnost te ljubavna raspoloženja i nježne situacije.⁷² „Egotičko bavljenje samo sobom, u trenucima kada se zaboravljaju opći, zajednički ideali, Nazor bi osjećao, bez boja, bez žeđe, kao da plovi tokom aristokratizma.“⁷³

Od 1927. do 1942. godine, kada traje peta faza Nazorova stvaralaštva, Nazor nastoji da ostane aktualan i suvremen, a od 1920. smanjuje se njegov utjecaj.⁷⁴ Između 1935. i 1939. dolazi do krize u Nazorovoj lirici koju on uspješno nadvladava pisanjem soneta i poeme *Ahasfer*. Nazor je time, može se reći, završio s jednim tokom svoje poezije te se okrenuo nekim novim temama i prostranstvima.⁷⁵

U posljednjoj, šestoj fazi, od 1942. pa sve do smrti 1949. godine, dolazi do značajnih promjena u Nazorovoj lirici. Umjetničko stvaranje prožimaju aktualni, stvarni događaji, a snaga doživljaja ima prednost pred lirskim oblikovanjem.⁷⁶ Međutim, ne smije se pogrešno shvatiti da je Nazor u ovoj posljednjoj fazi podilazio programatskim zahtjevima te da se poezijom koristio s tim ciljem. Naprotiv, Nazor je do samoga kraja izražavao vlastita razmišljanja, osjećaje i stavove te ni ova faza nije ništa manje vrijedna nego prethodne.⁷⁷

Može se zaključiti kako Vladimir Nazor pripada među najplodnije hrvatske autore, a iako je bio čakavac, pisao je i štokavicom kojom se znao toliko zanositi da ju je neprestano istraživao te se gotovo svako otkriće moralo naći u njegovome pisanju.⁷⁸ Potrebno je istaknuti

⁷⁰ Danijel Džino, *The Perception of Croatian Medieval History by Vladimir Nazor in Hrvatski kraljevi (The Kings of the Croats)*. *Časopis Hrvatskih studija*, Vol. 7 No. 1, 2011., str. 90.

⁷¹ Isto, str. 11. – 12.

⁷² Isto, str. 12.

⁷³ Šime Vučetić, *Vladimir Nazor*. Mladost, Zagreb, 1976. str. 113.

⁷⁴ Nedjeljko Mihanović, *Pjesničko djelo Vladimira Nazora*. Školska knjiga, Zagreb, 1976. str. 13.

⁷⁵ Šime Vučetić, *Vladimir Nazor*. Mladost, Zagreb, 1976. str. 199. – 200.

⁷⁶ Nedjeljko Mihanović, *Pjesničko djelo Vladimira Nazora*. Školska knjiga, Zagreb, 1976. str. 14.

⁷⁷ Šime Vučetić, *Vladimir Nazor*. Mladost, Zagreb, 1976. str. 246. – 247.

⁷⁸ Ivo Frangeš, *Povijest hrvatske književnosti*. Nakladni zavod Matice hrvatske, Cankarjeva založba, Zagreb – Ljubljana, 1987. str. 303. – 304.

kako je prava rijetkost da pisci ostanu nekoliko desetljeća stvaralački aktivni u jednoj te istoj književnosti, a da pritom, uz to što ne ostaju limitirani prvobitnim poetskim vizijama, neprestano nude nove spoznaje, otkrivaju nove problematike i preokupacije.⁷⁹ „Zaključno, (Hartmut) Albert Nazora karakterizira kao originalnu pjesničku ličnost, koja zaslužuje pažnju i izvan granica nacionalnoga književnoga područja i to ne usprkos, već dapače zahvaljujući tradiciji hrvatskoga i dalmatinskoga pjesništva zastupljenoj u Nazorovu djelu te specifičnoj problematici i tendenciji ka patetičnom 'rodoljublju'.“⁸⁰

⁷⁹ Miroslav Šicel, *Povijest hrvatske književnosti (knjiga 5): Književnost moderne*. Liber – Mladost, Zagreb, 1978. str. 227.

⁸⁰ Ada Mandić-Beier, *Recepcija i prijevodi Vladimira Nazora u Njemačkoj*. . Mirko Tomasović i Vinka Glunčić-Bužančić (ur.), *Komparativna povijest hrvatske književnosti. Zbornik radova III. (Vladimir Nazor) sa znanstvenog skupa održanog 28. i 29. rujna 2000. godine u Splitu*. Književni krug, Split, 2001. str. 73.

5. *Hrvatski kraljevi*

„U literaturi o *Hrvatskim kraljevima* pojavljivali su se naivni prigovori vjerodostojnosti Nazorovih likova i opisanih događaja.“ Nazor se prilikom pisanja zbirke doista koristio povijesnim činjenicama te od tuda preuzimao likove i događaje, no izgled likova oblikovao je prema vlastitoj pjesničkoj imaginaciji. „Likovi iz knjige o hrvatskim kraljevima nisu gradivo obrađivano s ekskluzivnim povijesnim i pozitivističkim elementima. Oni su vizija velikih hrvatskih ideala, izražaj narodnih nada i simboli putem kojih je pjesnik gradio dostojanstvo prošlosti svoje domovine.“⁸¹

Kada je 1930. godine priređivao peto izdanje zbirke *Hrvatski kraljevi*, Nazor je napisao da je sama zbirka nastala 1903. u Zadru „gdje se htjelo dokazati da su Hrvati gotovo bez svoje starije povijesti i bez svojih predaja na kopnu i na moru.“ Također, Nazor je želio obraniti naše more nakon što je Gabrielo D'Annunzi u svojoj drami *La nave* napisao da Hrvati vladaju „našim“ (talijanskim) morem. Iako je u početku mislio napisati samo zbirku *Mare nostrum*, Nazor je napisao *Hrvatske kraljeve*⁸² čije prvo izdanje izlazi 1912. godine u nakladništvu Matice hrvatske te Vladimiru Nazoru donosi široku popularnost.⁸³ Kako je već prije u ovome radu istaknuto, zbirka je izvorno nosila naslov *Knjiga o kraljevima hrvatskijem*, no Nazor za izdanje Matice hrvatske mijenja naslov, a razlog leži u tome što je svojemu bivšem izdavaču prodao prava za izvorni naslov.⁸⁴ Zbirka 1931. godine dobiva svoju posljednju i konačnu verziju. Nazor piše novi *Prolog* nakon kojega slijede dvije tematske cjeline, *Banovi i Kraljevi*, a dotadašnji prolog postaje *Epilog*.⁸⁵

U početnim stihovima *Prologa* jasno se može iščitati već navedena Nazorova motiviranost i želja da ovom zbirkom opovrgne navode koji umanjuju Hrvate i njihovu povijest:

*Rekoše: „Vi ste uvjek bili roblje,
A pov'jest vaša nalik je na groblje,
Na kome niti pravog krsta nema;
Ponegdje ploča, bez imena, n'jema:
I korov svuda! Uza sve su pute*

⁸¹ Nedjeljko Mihanović, *Pjesničko djelo Vladimira Nazora*. Školska knjiga, Zagreb, 1976. str. 101.

⁸² Šime Vučetić, *Vladimir Nazor*. Mladost, Zagreb, 1976. str. 61.

⁸³ Nedjeljko Mihanović, *Pjesničko djelo Vladimira Nazora*. Školska knjiga, Zagreb, 1976. str. 103.

⁸⁴ Danijel Džino, The Perception of Croatian Medieval History by Vladimir Nazor in *Hrvatski kraljevi* (The Kings of the Croats). *Časopis Hrvatskih studija*, Vol. 7 No. 1, 2011., str. 90.

⁸⁵ Isto, str. 92.

*Otaca vaših kosti razasute!
U rodnu tlu mrtvacâ san ne dr'jemlju:
Pognojili su kao đubre zemlju
I nestade ih pustih... bez spomena!
Svu prošlost vašu zastrla je sjena,
I ovio je mrak!“*

Dà, to nam kažu.

A sve u meni na to kliče: Lažu!

(...)

– Njih mrtvih ja sam živi spomenik!

...U meni sva je njina pov'jest živa.⁸⁶

Na ove navode Nator se ponovno vraća u završnim stihovima *Epiloga* kada metaforičnim slikama lovorove grane, koja predstavlja kako drugi narodi vide Hrvate i njihovu povijest, te slikama vuka i lava, koji simboliziraju, a to dokazuje i sama zbirka, koliko su hrabrosti i borbenosti Hrvati pokazivali tijekom svoje prošlosti, jasno iskazuje opravdanost svoga patriotizma:

*Slaga, tko reče da smo lovor-grana,
Melem na rani, dúga u oblaku:
Mi porod jesmo vuka i arslana!*

*Što davno bješe i sad je u nama.
Još snaga stara tjera čvrstu šaku
Da digne zide porušena hrama.⁸⁷*

U izdanju iz 1948. godine Vladimir Nator dodaje pjesmu *Molitva na moru*, koju je napisao 1919., čime cijeloj zbirci daje religioznu dimenziju, tj. „molitvom posvećuje sav trud i nacionalni ponos *Hrvatskih kraljeva*“⁸⁸:

⁸⁶ Vladimir Nator, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Natora (1876-1949-1976), *svezak III. Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 7.

⁸⁷ Isto, str. 91.

⁸⁸ Drago Šimundža, Odrizi vjere i nevjere u hrvatskoj književnosti: Vladimir Nator — religiozni pjesnik, *Crkva u svijetu*, Vol. 18 No. 1, 1983. str. 57.

*O Bože, koji daje nam u baštinu
Najslađu zemlju i more najgorčije,
Daj nam i milost, da sved mogli budemo
Tu masnu grudu orati,
Taj tvrdi kamen lomiti,
Tim sinjim morem ploviti!*

*Duboko neka režu naši plugovi,
Visoko nek se dižu naši batovi,
A naša vesla i sidra i jambori
Nek pljuskaju sve valove,
Nek stružu svim dubinama.
Nek strše nad svim morima!*

*O Bože, daj nam ljutih suza potoke,
Da more naše postane još gorčije
Za tuđa usta, – pa ćemo te slaviti,
U dane sreće, šuštanjem
Pješčanih žala, pučinskih
Oluja divljim pjesmama!⁸⁹*

Zbog ograničenosti ovoga rada njegovim naslovom i temom, u nastavku će se obraditi samo dio zbirke koji se odnosi na vrijeme vladavine hrvatskih kraljeva. Analiza je većinom rađena prema izdanju iz 1977. godine, no ponegdje su upotrijebljeni citati iz prethodnih izdanja jer je u rasponu od prvoga pa do posljednjega izdanja Nazor učinio preinake. Također, budući da izdanje iz 1977. godine, uz konačnu verziju, sadrži i dodatak u kojemu se nalaze pjesme koje se nalaze u preostalim izdanjima, a koje nisu uvrštene u konačno, iste su također spomenute u ovoj analizi.

⁸⁹ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), svezak III. Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 92.

5.1. Tomislav

Tomislav (910. – 928.) od svoga prethodnika, kneza Mutimira, nasljeđuje uređenu državu što mu je omogućilo bavljenje susjednim zemljama, tj. njihovim utjecajima na vlastitu zemlju. Posebnu je pozornost Tomislav obraćao na sjever gdje su se odigrala dva važna događaja za hrvatsku povijest. Prvi je događaj bio propast Velikomoravske države, a drugi, možda i važniji, jest doseljenje Mađara u Potisje i srednje Podunavlje. Sama je povijest Mađara još uvijek nepoznanica, no pretpostavlja se da su nastali kao rezultat spajanja dviju etničkih skupina od čega je jedno vrlo vjerojatno bilo tursko-tatarsko pleme, a drugu finsko-ugarsko. Nastanivši se na području srednjega Podunavlja, započinju osvajanja susjednih teritorija pri čemu dolaze i u sukob s Tomislavom.⁹⁰ Upravo o ovome događaju, sukobu s Mađarima, Vladimir Nazor piše prvu pjesmu posvećenu kralju Tomislavu koja nosi naslov *Prvi sukob*. U toj se pjesmi opisuje susret kralja Tomislava s maarskim vladarom:

*Stadoše oči u oči na gori
Lomnoga Gvozda. Onaj, koji nagnu
S istočnih pùsta, prvi progovori:
„Znaš li, pred koga ko klisura stane?
Zmaj sam ti, štono proguta Zalana,
Orijaš, koji zgnječi Moravljane.
(...)
Pred moja kola bacaš prvi st'jenu.
Drzniče, tko si? Iz kojih si strana?
Čuj rüke grozne u mome imenu:
Arpad sam, unuk Ögyeka kagana!“⁹¹*

Mađarski se vladar, kako je i vidljivo iz prethodnih stihova, bahatio svojim uspješnim osvajačkim pohodima, a sam ga Nazor prikazuje kao zvijer, zmaja koja proždire svoje protivnike što je ujedno i aluzija na ričučega lava koji se spominje u *Bibliji*: „Otriježite se!

⁹⁰ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 401. – 405.

⁹¹ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), svezak III. Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 45.

Bdijte! Protivnik vaš, đavao, kao ričući lav obilazi tražeći koga da proždre.“⁹² Na ovaj pokušaj zastrašivanja Tomislav odgovara:

*Arpade, ti si vjetrina, što hara,
A ja sam hrašće jedro i stoljetno,
Na koje zalud vihor se obara.
Ti b'jesan rušiš, ja sveđ vedar zidam;
Ti ko zv'jer banu, da moriš i kolješ,
Ja od zla branim, ljute rane vidam.*⁹³

Tomislava, dakle, Nazor predstavlja u potpuno suprotnome svjetlu. Mađar je zlo, onaj koji vreba, kako je prethodno istaknuto. Tomislav pak predstavlja stoljetnu hrabrost i moralnost, sam se proglašava braniteljem dobra i čuvarem svoje baštine:

*Za ime što me pitaš, barbarine?
Čuvar sam vjerni ognjišta otacâ,
Lav stražar rodne r'jeke i doline.*⁹⁴

Sukob između Hrvata i Mađara završio je ne samo time što je Tomislav pobijedio, već je proširio i granice Panonske Hrvatske sve do Drave i slavonske ravnice.⁹⁵ O toj velikoj i važnoj pobjedi Nazor piše sljedeće stihove:

*Susjede, dom si na svojemu gradi.
Zovi me zid mjedeni, plot krvavi.
Prohtje l' se tebi jednom natrag, znadi:
Tu ćeš me naći. – Čekam te na Dravi.*⁹⁶

U izdanju zbirke *Knjiga o kraljevima hrvatskijem* iz 1904. godine nalazila su se još tri soneta u kojima je Nazor veličao Tomislavovu veliku i veličanstvenu pobjedu protiv Mađara,

⁹² Biblija, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991. Prva Petrova poslanica 5, 8.

⁹³ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), svezak III. *Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 46

⁹⁴ Isto, str. 46.

⁹⁵ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 404. – 405.

⁹⁶ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), svezak III. *Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 46.

ali se i ponavljanjem uzvika *Ti prvi kralju!*, budući da nema materijalnoga spomenika, odaje počast Tomislavovoj vladavini:

(...)

Ti prvi kralju! – – Vojska dalje kroči.

Knez gleda bezbroj zvjezda o ponoći

Gdje mu se sm'ješe iz dubine mora.

Ti prvi kralju! – – Bdi je vitez mladi

Na vrhu gore prama moru sinju.

Sanja pred njime zlatne kule gradi.

On sav se predo sreći i milinju.

(...)

I tako bje. On prvi kralj, on prva

Plamteća zvjezda na našem obzorju,

On lavić koji Simeona shrva,

On galeb bjeli na jadranskom morju;

(...)

Bje danak ono utjehe i slave.

Otada v'jekom kroz burne vjekove

Ori se klik čeznuća: Tomislave!

Mi spomenika njemu ne sazdasmo,

Al u srce ga naše zakopasmo;

*Tu žive; nešto hoće – – što nas zove?*⁹⁷

Dok su se u susjedstvu vodili razni ratovi te je vladala nemirna situacija, Tomislav je tada bio na vrhuncu svoje moći. Hrvatska je vojska imala 100 000 pješaka, 60 000 konjanika te 80 velikih brodova na moru. Što se tiče hrvatskoga teritorija, Panonska Hrvatska sjedinjena je s Dalmatinskom u jednoj državi, a vlast je proširena i na otoke Vis, Brač i Hvar. Tomislav je sklopio i savez s Bizantom koji mu je na koncu i omogućio uspostavu vlasti u Dalmaciji, tj. u gradovima Zadru, Splitu i Trogiru te na otocima Osorom, Krkom i Rabom. Osnažen svim ovim

⁹⁷ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), svezak III. *Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 101. – 102.

uspjesima, Tomislav se od 925. godine počinje nazivati *rex Chroatorum* (kralj Hrvata) što mu je odobrio i papa Ivan X. te se time kneževina Hrvatska preobrazila u kraljevinu.⁹⁸

Za vrijeme Tomislavove vladavine otvara se i pitanje jurisdikcije splitske nadbiskupije. U Splitu su tada sve više jačale želje i pretenzije da se sve obnovi kako je bilo nekoć prije propasti Salone. Tome u prilog išla su i vjerovanja da je i sam osnivač sveti Dujam bio učenik svetoga Petra te da je kao takva, splitska nadbiskupija apostolskoga podrijetla pred kojom ni jedna druga osnivana na istome teritoriju, posebno upirući prema ninskoj biskupiji, nema prava. Budući da je želio dodatno pridobiti lokalno stanovništvo, a i iz zahvalnosti prema papi Ivanu X., kralj Tomislav nije se opirao težnjama latinsko-dalmatinskoga episkopata o obnovi splitske nadbiskupije kao nasljednice salonitanske. Međutim, ninska se biskupija na čelu sa svojim biskupom Grgurom tome žestoko protivila. Da bi riješio novonastalu krizu, Tomislav se morao umiješati te se zajedno s humskim knezom Mihajlom Viševićem, splitskim nadbiskupom Ivanom, zadarskim biskupom Forminom, ninskim biskupom Grgurom i ostalim biskupima uputi k papi. Papa posla svoje poslanike, ankonskoga biskupa Ivana i palestrinskoga Leona, te sazove 925. u Splitu sabor na kojemu je obnovljena salonitansko-splitska nadbiskupija, a ukinuta ninska biskupija. No, zbog novonastale vanjsko-političke ugroze, a i zbog protivljenja ninskoga biskupa, odluka nije provedena odmah, već koju godinu kasnije, krajem 927. ili početkom 928., kada je sazvan drugi splitski sabor koji je potvrdio prvotnu odluku i definirao teritorije splitske nadbiskupije kao i ostalih biskupija.⁹⁹

Vladimir Nazor također se osvrnuo na ova događanja u Crkvi te u drugoj, ujedno i posljednjoj pjesmi o vremenu Tomislavove vladavine, donosi molitvu Grgura Ninskoga u kojoj iznosi kako ga žele ušutkati:

*I biskup moli: „Bože, koji pusti,
Da vò te rùkom, a crv cikom slavi,
Srđi te – vele – govor mojih usťi.
Bože, što slušaš pjev sred zelen-hvoje,
Riku na gori, rzaj na dnu dola,
Vr'jeđa te – vele – riječ majke moje.
Ti, koji na grm sto usnica stavi
I vodi dade sto jezika da ti*

⁹⁸ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 413. – 414.

⁹⁹ Isto, str. 414. – 426.

*Ljepotu pjeva i dobrotu slavi,
Dao si meni – oni vele – usta,
Što poju gäkôm i što mole psikom,
A zatim reče: Umuknite, pusta,
U hramu mom, pred mojim žrtvenikom !“¹⁰⁰*

Potrebno je, također, istaknuti kako su pjesme o Tomislavu prve napisane pjesme iz ove zbirke te su objavljene 1897. godine u časopisu *Lovor*. Zanimljivo je kako je Nazor u dijelu zbirke posvećenom kraljevima napravio kompozicijsku ravnotežu tako što je započeo pobjedom prvoga hrvatskoga kralja Tomislava protiv mađarske vojske, a završio porazom posljednjega hrvatskoga kralja Petra Svačića i to, ni manje ni više, već od Mađara.¹⁰¹

¹⁰⁰ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), *svezak III. Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 46. – 47.

¹⁰¹ Danijel Džino, The Perception of Croatian Medieval History by Vladimir Nazor in *Hrvatski kraljevi (The Kings of the Croats)*. *Časopis Hrvatskih studija*, Vol. 7 No. 1, 2011., str. 96.

5.2. Krešimir I.

Tomislava je na prijestolju naslijedio njegov brat Trpimir II. (928. – 935.?) kojega nasljeđuje njegov sin Krešimir I. (935. – 945.), a o čijim vladanjima ne znamo ništa osim toga da su uspjeli da održe Hrvatsku na onoj razini na kojoj ju je i Tomislav ostavio. Ono što o Krešimiru znamo jest da je ostavio iza sebe dvojicu sinova, Miroslava i Mihajla Krešimira te preminuo oko 945. godine.¹⁰² Iako je izostavljen iz konačne verzije, Vladimir Nazor, u izdanju iz 1912. godine, kralju Krešimiru posvećuje jedan sonet u kojemu se opisuje kako je u Zadru narod s klicanjem dočekao vladara koji odlazi u crkvu svetoga Krševana gdje se pomolio za Hrvate:

U Zadru gradu, mjestu latinskome,

Zvonjava bruji, silna čeljad vrvi ;

Vije se stieg na zidu visokome ;

Dolazi vladar. Gle ga: jezdi prvi.

(...)

Sva zvona zvone. Mnoštvo se talasa.

Curama lice kao vatra planu.

Povorka ide Svetom Krševanu.

Miriše tamjan. „Te Deum“ se glasa.

Kralj kleči. Moli u klupi od zlata :

*– Bože ! Bdi vazda nad srećom Hrvata ! –*¹⁰³

¹⁰² Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 431. i 434.

¹⁰³ Vladimir Nazor, *Hrvatski kraljevi*. Matica hrvatska i Matica dalmatinska, Zagreb, 1912. str. 57.

5.3. Miroslav, ban Pribina i Mihajlo Krešimir II.

Kako je već istaknuto, Krešimir I. iza sebe je ostavio dvojicu sinova. Na prijestolju ga nasljeđuje najstariji sin Miroslav (945. – 949.).¹⁰⁴ Vladimir Nazor mu posvećuje pjesmu *Kralj dijete*:

*Kralju naš mladi, tješi se, ne plači!
Što više budeš iz te čaše pio,
To ljepši ti ćeš postati i jači.*¹⁰⁵

Nazor u daljnjim stihovima spominje i bana Pribinu:

*Prijane, prosti! Ne puštaj me sama
U dvoru tome! – Vidje l', kako gore
Okrutne noći u Pribine bana ?*¹⁰⁶

Oko bana Pribine vode se nedoumice. Prema nekima sudjelovao je u pobuni protiv kralja Miroslava te podržao njegova brata Mihajla Krešimira II. (949. – 969.) kojega pak nasljeđuje njegov sin Stjepan Držislav.¹⁰⁷ No prema drugim pak povjesničarima, ban Pribina je sudjelovao u pobuni protiv Miroslava te na koncu sam postao vladarom nakon čega ga svrgava Stjepan Držislav, brat Miroslavov.¹⁰⁸ Nazor se izgleda prilikom pisanja koristio ovim drugim izvorima jer banu Pribini posvećuje ukupno četiri pjesme. Dvije su uvrštene u konačno izdanje, treća se nalazila u *Knjizi o kraljevima hrvatskijem*, a četvrta je izbačena nakon 1918. godine. Neki od stihova o Pribini koji se ne nalaze u konačnome izdanju su:

*Pribina ubi mladog Miroslava
I pr'jesto otme. Al ga žalost mori,
Jer gledat mora, gdje se pred njim sori
Velebna zgrada kralja Tomislava.

Pr'jesto mu drma. Banovi se bune.*

¹⁰⁴ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 434.

¹⁰⁵ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), *svezak III. Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 49.

¹⁰⁶ Isto, str. 49.

¹⁰⁷ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 435. i 437.

¹⁰⁸ Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972. str. 116. – 118.

*Savjest ga grize. Na glavu prokletu
Sve krvca curi sa kobne mu krune,
A Držislav se sprema za osvetu.* ¹⁰⁹

*Kralj krvnik leži kraj plašta i krune.
Vjesnik će : – Kralju, Česlav Bosnu ote.
Neretva bjesni. Dukljani se bune.
Madžar se diže. Latini se rote.–
(...)*

*Kralj : – Neka ! U krv kada sve ogrezne,
Vidjeti onda ne će zjena svaka
Kap rujnu, koja svedj mi s krune kapa. –* ¹¹⁰

¹⁰⁹ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), *svezak III. Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 102.

¹¹⁰ Vladimir Nazor, *Hrvatski kraljevi*. Matica hrvatska i Matica dalmatinska, Zagreb, 1912. str. 62.

5.4. Stjepan Držislav i njegovi sinovi, nasljednici

Kako je već istaknuto, Nazor nakon svrgavanja Miroslav, uz kratkotrajnu vladavinu Pribine, kao sljedećega hrvatskoga kralja spominje Držislava kojega već najavljuje u sonetu *Kruna*, koji se ne nalazi u konačnoj verziji, ali se ubraja u pjesme posvećene banu Pribini:

A kralju: – Jeste l' našli Držislava?

U snu mi dodje, da me mačem plaši.

Gdje konj je njegov ? Gdje rusa mu glava ?

Čuh noćas, kako pod oknom mi jaši. –¹¹¹

Stjepanu Držislavu (969. – 997.) bizantski je car, zbog novonastale političke situacije, povjerio upravu i obranu dalmatinskih gradova i otoka čime je Držislav postao jednim od prvih hrvatskih kraljeva koji su bili okrunjeni titulom kralja Dalmacije i Hrvatske. U tom je vremenu Držislav bio u dobrim odnosima i s mletačkim duždom Petrom II. Orseolom koji mu je plaćao uobičajeni danak dogovoren još za vrijeme Branimira. Međutim, dužd je na koncu odlučio prekinuti isplatu danka kako Hrvatima, tako i Neretljanima. Saznavši za to, Držislav je Mlečane proglasio neprijateljima nakon čega dolazi do mletačko-hrvatskih sukoba, a sam je dužd rekao da će osobno doći u Hrvatsku platiti danak, tj. da će započeti rat.¹¹² Ove događaje nalazimo i u sonetu *Poslanici*:

*Rekoše: „Dužde, gradove nam buniš,
Dának nam kratiš, crne zamke snuješ,
Hrvatskim robljem svoje lađe puniš,
S kraljevim bratom ispod trona ruješ.“*

*– Na lađe ratne dužd ih sve povede
I reče: „Kaž'te kralju hrvatskome,
Doći ću glavom na drijevu tome,
Dának da platim, namirim uvrede.“¹¹³*

¹¹¹ Isto, str. 62.

¹¹² Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 404., 468. – 470.

¹¹³ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), svezak III. *Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 54

Nakon ovog soneta slijedi niz soneta koji opisuju duždev ulazak u pojedine dalmatinske gradove, a pjesme posvećene kralju Stjepanu Držislavu završavaju sonetom *Na tronu praotaca*, koji se ne nalazi u konačnoj verziji zbirke, već je izbačen nakon 1918. godine, a u kojemu se nagovještava skori oporavak Hrvata:

(...)

– *Opet će sunce domovini granut.*

Iz zemlje novi niknut će junaci. –

(...)

Još sila stara iz krvi nam bije. ¹¹⁴

„Držislava su na prijestolju nasljeđivali sinovi: Svetoslav (997. do 1000.), Krešimir III. (1000. – poslije 1030.), zvani Suronja. S prijestolja (Krešimir) je smijenio brata Svetoslava, a za suvladara odredio brata Gojslava (1000. – 1020.).“ ¹¹⁵ Vladimir Nazor u svojim pjesmama i Svetoslavu daje nadimak Suronja te mu posvećuje pjesmu naslovljenu *Izdajnik Suronja*. Međutim, potrebno je naglasiti kako Nazor čini pogrešku prilikom navođenje da su Držislav i Svetoslav braća, a ne otac i sin:

Nasljednik ja sam: Svetoslav Surinja.

Ja Krešimirov sin sam najstariji,

Gospodar kopna, vladar mora sinja.

Gle, što se desi, jer Miroslav d'jete

Na pr'jestô sjede mjesto mene. Krunu

Ote mi – pa gle kazne i osvete! ¹¹⁶

Čuj, puče! Čujte, plemići latinski!

Za kneza sviju žala dalmatinskih

Postavljam tebe, vjerni Svetoslave!

– *Gradani kliču. Zvonko truba ječi.*

Brat Držislavov u prašini kleči

¹¹⁴ Vladimir Nazor, *Hrvatski kraljevi*. Matica hrvatska i Matica dalmatinska, Zagreb, 1912., str. 71.

¹¹⁵ Marko Dragić, Zbilja o hrvatskom kralju Dmitru Zvonimiru u poeziji Vladimira Nazora. *Časopis Hrvatskih studija*, Vol. 7 No. 1, 2011., str. 63.

¹¹⁶ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), svezak III. *Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 53.

I duždu ljubi skute i rukave. ¹¹⁷

Krešimiru III. (ili kako Nazor piše Krešimir II.) posvećene su ukupno tri pjesme, no posljednja se ne nalazi u finalnome izdanju. U jednoj od dviju pjesama naslovljenih *Na ognjištu* govori se o nesretnome kralju čija zemlja pati, a dvori zjape prazni:

U zimskoj noći južni vjetar vije

I huči: Kralju nesretniče, dolje

U Bizant-gradu tvoje d'jete mrije.

(...)

Mrak zemlju krije. Vjetar utolio.

Na groblje nalik kraljev dvor se noćas

Visokim medju lipama zgurio. ¹¹⁸

U trećoj pjesmi, koja se nalazila u izdanju zbirke *Knjiga o kraljevima hrvatskijem* (1904.), Nazor govori kako Krešimir ulazi u borbu protiv Bizanta i Mletačke Republike kako bi očuvao opstojnost hrvatske države, a iz koje izlazi kao pobjednik:

S istoka Bizant, Mleci sa zapada

Gledaše da ga smrve i utuku:

Al on prot njima digne jaku ruku;

Kraljevstvo svoje očuva od jada.

(...)

Ojača odsjev očeve mu slave;

Ostavi jak i neokaljan pr'jesto,

I vedra lica on dočeka Smrtcu. ¹¹⁹

Nazor ovim stihovima također aludira i na to da se kralj Krešimir III., zajedno sa svojim bratom suvladarom Gojslavu, poklonio bizantskome caru kao vrhovnome gospodaru. No Sermon, glavari u Srijemu, odbio se pokloniti Bizantu te ga Konstantin Diogen na jednome sastanku ubije i Srijem padne pod Bizant. ¹²⁰ O tragičnoj smrti bana Serme Nazor piše ove stihove:

¹¹⁷ Isto, str. 56.

¹¹⁸ Isto, str. 61.

¹¹⁹ Isto, str. 103.

¹²⁰ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 481. – 482.

*I reče: „Serma, našeg bana, to je
Krvava glava. Konstantin ga vođa
Na Savu pozva na dogovor bratski
I bodež oštar u leđa mu zabi.
Pusti je, ženo, nek u krvi plije.“*¹²¹

Stjepan I. (1030. – oko 1058.) nasljeđuje svoga oca Krešimira, a njegova je žena bila Hicela, kći mletačkoga dužda.¹²² Vladimir Nazor iznosi pogrešne povijesne navode te Stjepana I. predstavlja kao zarobljenika u tuđoj, mletačkoj zemlji koji se ne može vratiti u svoju zemlju jer je njegova oca Svetoslava (Suronju) s prijestolja svrgnuo njegov brat Krešimir. No Stjepan se ipak, uza sav rizik, odluči vratiti u svoju domovinu, a kralj ga začudo primi srdačno:

*Mjeseca sjaj se u vrt duždev toči,
Mladome sinu vojvode Surinje
Šapuću usne gospođe Grkinje :
„Taoče, čemu tužne su ti oči.“*¹²³
(...)

– „Žalosna dušo, kaži, tko si?“ – „Striče,
Pred tobom sin je jadnoga Surine.“

*Krešimir kralj ga u čelo poljubi
I reče: „Bilo oprošteno sinu
Onoga, koji našu sreću ubi.
Ne poznah više Surinjina čeda.
Preda mnom stoji b'jedan, al s plamenom
U zjeni, unuk Krešimira djeda.
– Mladiću, koji znadeš, čežnja što je,
Jad i gorčina hljeba tuđinskoga,*

¹²¹ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), svezak III. Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 62.

¹²² Marko Dragić, Zbilja o hrvatskom kralju Dmitru Zvonimiru u poeziji Vladimira Nazora. *Časopis Hrvatskih studija*, Vol. 7 No. 1, 2011., str. 63.

¹²³ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), svezak III. Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 64.

Pr'jestolje ovo nek je sada tvoje! ¹²⁴

Ono što je povijesno točno jest činjenica da je Zadar za vrijeme Stjepana I. bio pod Hrvatskom ¹²⁵, u sonetu *Kraljev san* Nazor to iznosi kao Stjepanov san:

– Kralj sniva: Grad su one zatravile,

Trn u cv'jet, pelin u med pretvorile.

Pjev brenča, zublja na tornju izgara.

– Oj milja ! Plovi Zadar plemeniti

U susret kralju kao brod što hiti,

Pa širom vrata i srce otvara. ¹²⁶

U zbirci *Knjiga o kraljevima hrvatskijem* nalazila su se još dva soneta posvećena kralju Stjepanu I., a koja nisu dio konačnoga izdanja. U prvome se sonetu govori o Stjepanovome napadu na Mlečane:

I dan taj dođe, ali krvav sinu

Kraljici mora. Stjepan kralj je ruku

Oružo. Vodi u osorsku luku

Liburne crne; budi kraljevinu. ¹²⁷

Drugi sonet tematizira posljednje trenutke Stjepanova života na Kliškome polju:

U kliškom polju, sred rake kamene,

Sad mirno dr'jema sanak pravednika.

Odoli zlatu gordog mogućnika

I čaru mlade, violike žene.

(...)

Al ipak vedar oči sklopi. Znao

Možda je, krijes da je već zasjao,

Koji će našu uveličat slavu. ¹²⁸

¹²⁴ Isto, str. 64. – 65.

¹²⁵ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 488.

¹²⁶ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), svezak III. *Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 68.

¹²⁷ Isto, str. 104.

¹²⁸ Isto, str. 104.

5.5. Petar Krešimir IV.

Petar Krešimir IV. (1058. – 1074.) nasljeđuje na prijestolju svoga oca Stjepana I. Svoju je vlast proširio i na Dalmaciju te je tim velikim diplomatskim uspjehom ostvario višestoljetnu težnju hrvatskih vladara da s hrvatskim teritorijem sjedine i područje istočne obale Jadranskoga mora. Iako je bio uspješan u svome vladanju, Petra Krešimira mučilo je pitanje njegova nasljednika. Budući da nije imao sina, za nasljednika odredi svoga nećaka Stjepana, koji se u jednoj ispravi iz 1066. godine navodi kao herceg, no njemu se gubi svaki trag nakon Zvonimirova povratka u Hrvatsku.¹²⁹

Vladimir Nazor o kralju Petru Krešimiru IV. piše pjesme u kojima ga prikazuje kao običnoga čovjeka koji, kao i obični narod, obrađuje zemlju:

Orao kralj je. – U brazdama svima

Klijalo sjeme i pupao stručak ;

*Zrijalo zrnje na zlatnim klasima.*¹³⁰

Također, kralj je prikazan i kao brižna osoba koja brine za svakoga čovjeka pa čak i za dijete:

Kmetici maše. – Žena strepi. Njeno

Čedo kralj svoja na koljena sjede.

*Dijete sprva gleda prestrašeno.*¹³¹

Nazor dva soneta posvećuje Nedi, navodnoj kćeri Petra Krešimira:

Kraljevna Neda zlatne žice suče

U vrtu svome sred proljetna dana.

„Zalud u grlu grlica mi guče,

I vonjam kao grana jorgovana.

Tri rane nosim na dnu srca svoga.

Prva je: tuzi majka ne odoli,

¹²⁹ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 499., 522. – 523., 530.

¹³⁰ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), *svezak III. Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 72.

¹³¹ Isto, str. 69.

*Druga je: nemam brata rođenoga,
Ne pojmem treće, al osjećam: boli.*“¹³²

U pjesmama u kojima opisuje kraljevu smrt, Nazor spominje Stjepana kojega je kralj odredio za svoga nasljednika, no sam kralj u svojim posljednjim trenucima uviđa kako nema karakteristika koje bi trebale krasiti kralja:

*O kruni sanjaš, al tih banova
Ne vidiš glada u mrkim očima?
Ne čutiš vonju zmija i vukova?*

*Crv ruje, tuli vuk i štekće h'jena,
A ruka tvoja nije lavska šapa,
A srce tvoje nije luč plamena.*¹³³

No, s druge strane, kralj uviđa kako u očima bana Zvonimira, kojega krasi odlike kralja, plamti želja za prijestoljem, no ako ga želi, mora se odreći svoje žene:

*„Zvonimir-bane, – glas se kraljev ori –
Znam neman što je nosiš u grudima,
Znam žeđu velu što te davno mori.*

*Lukav ko zmija i jak lavić kao,
Ti k nama dođe: al u oči zvjerke,
Što sobom dove, ne pogleda, jao !
(...)*

*A ti još ljubiš one kobne zjene
Plemiću holi, ovu krunu slavnu
Dat ću ti, ali oči svoje žene*

Baci mi sutra u grobnicu tavnu.“¹³⁴

¹³² Isto, str. 72.

¹³³ Isto, str. 74.

¹³⁴ Isto, str. 75.

Po svemu sudeći, Zvonimir nije prihvatio kraljev uvjet jer se kralj obraća banu Svačiću (Slavcu), vrlo vjerojatno Nedinome mužu (*Nad njome Slavić cvjetnu granu drma*¹³⁵) da se popne na prijestolje:

*Svačiću, ljepšu dočekat ćeš slavu.
Kad svane danak jada i rasula,
Ti na nj se popni i okruni glavu*¹³⁶

U zbirci *Knjiga o kraljevima hrvatskijem* postojala su još dva soneta. U prvome se sonetu prikazuje kako je Petar Krešimir IV. bez ulaženja i u kakvu bitku osvojio gradove te su zavladao mir i sloga:

*On mača svoga s korica ne trgnu,
Al pred njim ipak sve se u prah prignu.
On r'ječju samom gradove podvrgnu,
I tron visoko na podnožje dignu.*

*Bje mir i sloga i zemlji hrvatskoj.
Od kitnog Srijema do preko Neretve
Gledo je župe u zadruzi bratskoj.*¹³⁷

Tema drugoga soneta jest darovnica Petra Krešimira IV. crkvi svetoga Krševana prema kojoj kralj crkvi daruje otoke Vis i Maon:

*Kancelar v'jeću čita: – „Ja Kriesimir,
Milošću božjom kralj hrvatskih strana,
Ostrvo Maon, te se zove i Vir,
Darujem crkvi Svetog Krševana.*

*Poklanjam, erbo baštinu otaca,
Kraljevstvo naše, Bog u moći svojoj
Na kopnu i na moru rasprostrani.“* –¹³⁸

¹³⁵ Isto, str. 72.

¹³⁶ Isto, str. 76.

¹³⁷ Isto, str. 105.

¹³⁸ Isto, str. 105.

Nakon izdanja iz 1918. godine izbačen je sonet pod nazivom *Stražari morski* u kojemu se opisuje pokoravanje Neretljana kralju Petru Krešimiru IV., a kralj ih srdačno dočekuje:

*A kralju reče: „Neretvani! Moje
Kraljevstvo sad je tvrđava od mjedi.
Zavidnim okom Venec'ja nas gleda.*

*Hrvatska vama širi krilo svoje.
Vas, sinke župe junačke i stare,
Postavljam mora našeg za čuvare.“¹³⁹*

¹³⁹ Isto, str. 123.

5.6. Slavac

Nakon smrti kralja Petra Krešimira IV., na hrvatsko je prijestolje trebao doći herceg Stjepan, jedini preostali muški potomak iz loze Trpimirovića. No, odigrani su događaji, tj. pobuna Neretljana to promijenili te na prijestolje dolazi Slavac (1074. – 1075.) rodom Svačić, a koji je, uz brata Rusina, bio neretljanski knez. Međutim, Slavčevo vladanje nije dugo potrajalo. Naime, dalmatinski gradovi nisu priznavali njegovu vlast te su se obratili papi za pomoć. Grof Amiko, vođa Normana, vrlo vjerojatno uz papino posredovanje, zarobljava hrvatskoga kralja Slavca.¹⁴⁰

Vladimir Nazor kralju Slavcu, ili kako ga on naziva Slavić, posvećuje dva soneta u kojima iznosi njegovu tragičnu sudbinu. U prvome je sonetu naglasak na lađi, simbolu Hrvatske, i mladome kralju koji unatoč svim poteškoćama nastoji da država ostane stabilna:

*Odoljet ja ću valu i vjetrini;
Lađa će moja njime usidrena
Stajati čvrsto iznad ovih pjena.*

*Kralj Slavić jedri po modroj pučini
Put sunca sjajnog – Ko aveti dvije
Za njim se kradu dv'je tamne galije.¹⁴¹*

U drugome se sonetu opisuje borba Slavca s normanskim vođom Amikom koji tjera Slavca na predaju, a ovaj to u uporno odbija i na koncu pogine:

*Kralj mač svoj trže na normanskom brodu
I reče: „Ne ću u robiju! Neka
Rad'je me vaše sulice probodu.“
I visok, mrk na kljunu lađe čeka.*

*Amiko srće, da ga lancem stegne;
Mrtav pred njime na palubu pada.
Metež i srdžba na galiji vlada.*

¹⁴⁰ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 538. – 539., 550.

¹⁴¹ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), svezak III. *Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 77.

Normanin za luk i za perce segne.

„Predaj se!“ – „Ne ću!“ – Zviznu prva str'jela.

On strši jošte. „Poginut ćeš!“ – „Neka!“

Kralj rodna brda pozdravlja daleka.

Sulica zviznu; zgodi ga sred čela.

Još bljeđe posta lice mu blijedo.

Sruši se. Tepa: „Domovino! Nedo!“¹⁴²

¹⁴² Isto, str. 77. – 78.

5.7. Dmitar Zvonimir

Nakon svrgavanja kralja Slavca, Hrvatska se našla u nezavidnome položaju; bez vladara i Dalmacija koja se ponovno odcijepila i pripojila Mlečanima. Budući da su Dalmatinci osjetili kako su veće slobode imali pod vlašću Hrvatske, javila se čežnja za prošlim vremenima, tj. prema onome periodu kada je vladao Petar Krešimir IV. koji ih je i pripojio Hrvatskoj. Uslijed svega toga javlja se bivši ban za vrijeme Petra Krešimira, ujedno i šurjak tadašnjega mađarskoga kralja Géze I., Dmitar Zvonimir, *Božjom milošću knez Hrvatske i Dalmacije*. U rujnu 1076. godine papa Grgura VII. šalje svoje poslanike da sazovu u Splitu sabor na kojemu Gebizon, jedan od papinih poslanika, 9. listopada 1076. godine u bazilici sv. Petra u Solinu kruni Dmitra Zvonimira za kralja Hrvatske i Dalmacije, a okrunjeni kralj prisegne na vjernost i odanost papi te mu darova samostan u Vrani. Izborom Zvonimira, preskočen je herceg Stjepan, zakoniti nasljednik Petra Krešimira IV.¹⁴³

Nazor krunidbi kralja Zvonimira posvećuje jedan sonet naslovljen *Krunitba*, koji je u konačnoj verziji izostavljen, a u kojemu se opisuje krunjenje, ali i spominje herceg Stjepan, nesuđeni kralj:

Hrvatskom kad se krunom okrunio

Zvonimir bane u polju u Solinu,

Blagoslov papin i plašt udielio

Gebizon opat vjernom crkve sinu.

(...)

Sluša. Sad bliedi, sada vatrom plane,

I srce stiska vojvoda Stjepane,

*Potomak zadnji kralja Tomislava.*¹⁴⁴

Da je Zvonimir bio popularan i dobar vladar kojega je narod volio, svjedoči i zapis njegova imena na Bašćanskoj ploči prema kojoj je za izgradnju samostana i crkve sv. Lucije darovao zemljište. „Za vrijeme Zvonimirova kraljevanja hrvatski je narod živio u blagostanju te je u narodu ostalo sjećanje na dobroga kralja. Najznamenitije je djelo Dmitra Zvonimira stolna crkva za hrvatskoga biskupa koju je 1077. godine dao izgraditi kraj Knina.“¹⁴⁵

¹⁴³ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 556. – 563.

¹⁴⁴ Vladimir Nazor, *Hrvatski kraljevi*. Matica hrvatska i Matica dalmatinska, Zagreb, 1912. str. 101.

¹⁴⁵ Marko Dragić, Zbilja o hrvatskom kralju Dmitru Zvonimiru u poeziji Vladimira Nazora. *Časopis Hrvatskih studija*, Vol. 7 No. 1, 2011., str. 68.

Zvonimirovoj ženi, kraljici Jeleni Lijepoj, Vladimir Nazor posvećuje tri soneta. U prvim dvama naslovljenima *Kraljica Lepa*, prikazuje se razgovor Jelene i bana Svačića u kojemu Jelena junaku iznosi svoju žudnju za njim te mu nudi hrvatsko prijestolje ako je uzme za ženu:

Junače, ti si moja žudnja živa.

Čelo ti mrko kao kremen-ploča,

Kosa ti bujna kao lavska griva.

Svačiću, jak si, mrk i ohol kao

Hunyor mi pradjed. Na litici gorskoj

Sunčani prvi trak si ugledao.

(...)

R'ječ kaži, pa će koplje i sjekira

Sjati na Dravi. Ustat će Latini.

Srušit ću u prah kralja Zvonimira.

Desnu mi pruži, čelo mi cjeluni

Saveza našeg za znak i znamenje.

Što krzmaš? Što te drži? Što te buni? “

– A on će: „Savjest moja i poštenje.“¹⁴⁶

Negativnu pjesničku sliku o kraljici Jeleni Nazor nastavlja graditi i u trećemu sonetu naslovljenome *Kod nadbiskupa* kada Jelena odbija da je narod zove svojom majkom:

„Prvi je pehar u čast Svetom Ocu,

Drugi u zdravlje vedre vladarice.

Hrvatske cure zvonko u gr'ocu

Nek pjesma jekne : Kraljice-majčice!“

– Lepa se smrknu. Zbori: „Čast i dika

Za pehar prvi, al ja nisam mati

Sestara tih prosjaka, buntovnika.“¹⁴⁷

¹⁴⁶ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), *svezak III. Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 79. – 80.

¹⁴⁷ Isto, str. 80.

U proljeće 1078. godine prilikom posjeta papina legata prvi se put spominje kraljević Radovan, a Zvonimir je još imao i kći Klaudiju koja se udala za hrvatskoga plemića Voniku. Kraljević Radovan posljednji se put spominje 1. rujna 1083. prilikom Zvonimirova darivanja posjeda Konjuština (Konjsko) svojemu glavnome savjetniku, splitskome nadbiskupu Lovri.¹⁴⁸

Vladimir Nazor kraljeviću Radovan posvećuje jedan sonet u kojemu opisuje kraljevićevu uzaludnu borbu s preranom smrću:

Na dno je sišo, al ga užas hvata.

Zasjaše sada one tamne zjene.

Zubi se b'jele. – Teške i studene

Mrtvac mu ruke vije oko vrata.

(...)

O kruni san će nad nama se viti.

Mi ćemo skupa sanjati i gnjiti.¹⁴⁹

O kraljeviću Radovanu na Pagu se pričaju brojne priče, a jedna od njih govori kako je Radovan zbog Slatinjarke Ljudmile, koja je bila siročić, ozdravio, a to je blagoslovila i njegova majka. Međutim, sudbina je imala druge planove:

Na Pagu se tradicionalno slavila Velika Gospa. Na taj blagdan mladići su se natjecali u utrkama na konjima, bacanju kamena s pračke, bacanju koplja u cilj i, na koncu, bacanju kamena s ramena. Princ je izrazio žarku želju sudjelovati u narodnom veselju. Premda nije smio bacati kamena s ramena, nešto ga je fatalno tjeralo na igru. Uzalud ga je njegov liječnik Radulo odvrćao od tog nauma. U prvom je krugu pobijedio, ali je ponovno bacao kamen. Treće je bacanje bilo kobno jer mu se pred očima smračilo te je jedva mogao udahnuti. Dvorjani su se oko njega skupili i jedva ga uspjeli na konja. Tada je u ustima osjetio krv toplu. Praštajući se sa svojom draganom, Ljudmilom, mahnuo joj je krvavim rupcem.¹⁵⁰

Urban II., nasljednik Grgura VII., molio je Zvonimira za pomoć u borbi protiv krivovjeraca. Stoga, Zvonimir 1089. godine na kninskome polju saziva sabor na kojemu Hrvati pokazuju jasno negodovanje i neslaganje s odlaskom u rat te zbog toga ubiju kralja Dmitra

¹⁴⁸ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 572., 583. – 584.

¹⁴⁹ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), *svezak III. Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 82.

¹⁵⁰ Marko Dragić, Zbilja o hrvatskom kralju Dmitru Zvonimiru u poeziji Vladimira Nazora. *Časopis Hrvatskih studija*, Vol. 7 No. 1, 2011., str. 74.

Zvonimira koji ih je na samrtni prokleo.¹⁵¹ No, neki povjesničari navode kako je Zvonimir umro prirodnom smrću te da iako nije bio posljednji hrvatski kralj, svakako je bio posljednji veliki hrvatski kralj.¹⁵²

Nazor o posljednjim trenucima kralja Dmitra Zvonimira piše u sonetima naslovljenima *Rotna gomila* u kojemu opisuje sukob na saboru koji je rezultirao kraljevom tragičnom smrću:

Narod se smrknu, uskomeša, plane :

– „*Ne ćemo u rat, u zemlju daleku !*

Silniče, glava nek ti u prah pane !“

I starac neki pram šatoru jurnu ;

Kamenom kralja u čelo pogodi,

A vladar skoči, mač mu u grud turnu.

(...)

Sâm, ranjen, krvav, kralj uspravan stoji.

I kliče: „Vječna nek vas mora davi !

Svijetlu krunu Tomislava kralja

Tuđincu od sad gledali na glavi !“

(...)

– *Hrvati, uv'jek tužno roblje bili !* –¹⁵³

U zbirci *Knjiga o kraljevima hrvatskijem* postojala su još dva soneta. U prvome se sonetu ukratko iznosi Zvonimirovo vladanje:

Bje moćan vladar Dmitre Zvonimire.

Utvrđi pr'jesto. Blag i dobar bio.

Pod njime vidje Knin, gdje gradske mire

Biskupske crkve zvonik natkrilio.

(...)

Mirno je vlado. Na moru plavome

¹⁵¹ Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990. str. 586. – 587.

¹⁵² Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972. str. 144.

¹⁵³ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), svezak III. *Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 83.

Gledo, gdje talas sto liburna njija.

*Slušo je, gdje ga narod blagosivlje.*¹⁵⁴

U drugome se pak sonetu pjeva o kraljici Jeleni koja pokušava kralja okrenuti protiv bana Svačića, posljednjega potomka Krešimirovića, a na koncu i protiv vlastitoga naroda, no kralj je ustrajan:

A kralj odvraća: – Uz mene su, Lepo,

Latini, papa i nadbiskup Spljeta.

A znaj: Hrvatu prisega je sveta.

Pošten je – svaku ne vjeruje sl'jepo...

Kralj tako zbori. Al u srcu žene

*Crv toči... Čudno s'jevaju joj zjene.*¹⁵⁵

Nakon izdanja iz 1918. godine, uz već spomenuti sonet *Krunitba*, izbačen je i sonet *Iza poraza* u kojemu se opisuje Zvonimirov poraz od cara Henrika. Budući da je u sukob s Henrikom Zvonimir ušao radi pape, poraz je izazvao veliko nezadovoljstvo i bunu u hrvatskome narodu:

Narod se dignu, kao more hući:

„Ni kapi krvi više za tuđinca!“

A staro plemstvo: „Ti nas, kralju, skući

Pod mrske pete Lepe i Lovrinca.

U kut si gurnuo vjerne ti župane.

Grof, barun i pop kočje se pred nama.

*Oda zla sada nek te oni brane!“*¹⁵⁶

Nakon soneta posvećenih svim hrvatskim kraljevima, Nator dodaje pjesmu naslovljenu *Zvonimirova lađa* koja već 800 godina leži nasukana. Uzmemo li u obzir vrijeme kada je Nator počeo pisati zbirku (početak 1900-ih) i godinu pada Hrvata pod Mađare (1102.), prepoznajemo alegorijsku sliku u kojoj lađa nije ništa drugo nego Hrvatska koja se nakon toga poraza još nije oporavila, već ju naprotiv i dalje napadaju sa svih strana, ali ona je još tu:

¹⁵⁴ Isto, str. 106.

¹⁵⁵ Isto, str. 106.

¹⁵⁶ Isto, str. 124.

*Osamstoto ljeto teče,
I sve vali lađu biju,
I sve sikću munje žive,
I jesenje kiše liju.*

*Snažno o nju udaraju
Vjetar, talas i oluje.
Slomila se, prignula se: Na p'jesku je – al još tu je!*¹⁵⁷

Mnogi književnici, povjesničari, slikari i drugi umjetnici stvorili su antologijska djela s motivom umorstva kralja Dmitra Zvonimira. Ivan Raos nastanak prosjaka veže uz umorstvo najboljega hrvatskoga kralja Dmitra Zvonimira.¹⁵⁸

¹⁵⁷ Isto, str. 89. – 90.

¹⁵⁸ O tome više: Marko Dragić & Dijana Mišetić, Zvonimirova kletva u predajama, povijesti i romanu „Prosjaci i sinovi“ Ivana Raosa, *Lingua Montenegrina: časopis za jezikoslovna, književna i kulturna pitanja*, 20, Cetinje 2017., str. 305 – 320.

5.8. Stjepan II. i Petar Svačić

Zvonimira je na prijestolju naslijedio sinovac Petra Krešimira IV., Stjepan II. ujedno i posljednji Trpimirović, a koji je prvotno i trebao naslijediti kraljevstvo nakon strica, ali mu ga je Zvonimir preoteo. Međutim, Stjepan se ubrzo razbolio i umro.¹⁵⁹

Nazor Stjepanu II. posvećuje dva soneta u kojima opisuje kako u samostanu, u pomalo sumornome ozračju, netko dugo kleči i moli. Tu sablasnu tišinu prekida kucanje ljudi koji traže vojvodu Stjepana kako bi ga okrunili za kralja:

Dan sviće... Jezde velmože, gdje bori

Još sjenom pašu zide samostana.

I lupa stoji. „Vrataru, otvori!

U kl'jet nas vodi vojvode Stjepana.“

Pred njim su: Dvorom kralja Zvonimira

Nemilo vjetar od Udesa pu'nu.

Sinovče slavnog kralja Krešimira,

Na glavu mi ti postavljamo krunu.“¹⁶⁰

Nakon smrti Stjepana II. za kralja je postavljen Petar Svačić.¹⁶¹ Međutim, budući da je Zvonimir bio u bliskim rodbinskim vezama s mađarskim kraljem Ladislavom, a i Zvonimirova je udovica Jelena zvala svoga brata Ladislav u pomoć, dolazi do bitke za hrvatsku krunu.¹⁶² Pobjedu 1102. godine odnosi Ladislavov nasljednik Koloman te Hrvatska ulazi u državnu zajednicu s Ugarskom.¹⁶³

Vladimir Nazor o Petru Svačiću piše u četirima sonetima u kojima opisuje njegovu borbu protiv Mađara:

Mađarska sila mükom pute krči

¹⁵⁹ Marko Dragić, Zbilja o hrvatskom kralju Dmitru Zvonimiru u poeziji Vladimira Nazora. *Časopis Hrvatskih studija*, Vol. 7 No. 1, 2011., str. 81.

¹⁶⁰ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), svezak III. *Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 86.

¹⁶¹ O Petru Svačiću više: Marko Dragić, *Fakcija i fikcija u tradicijskim pričama Miljevaca i okolice*. Zbornik II cetinjski filološki dani. Fakultet za crnogorski jezik i književnost; Univerzitet u Kansasu. Cetinje, 2021., str. 421 – 444.

¹⁶² Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972. str. 147. – 152.

¹⁶³ Marko Dragić, Zbilja o hrvatskom kralju Dmitru Zvonimiru u poeziji Vladimira Nazora. *Časopis Hrvatskih studija*, Vol. 7 No. 1, 2011., str. 874.

Kroz vrste naše. – Poljem vojska vrvi.

Na vihor nalik kralj razbojem trči.

„Ne! Tron se jedan ne ruši bez krvi!“¹⁶⁴

Iako je kralj odolijevao i hrabro se borio do samoga kraja, na koncu je ipak mađarska vojska odnijela pobjedu te ubila poraženoga kralja:

Padne ko hrast što vjetar ga iščupa.

Zatutnji zemlja, kada o nju lupne.

Al zalud vojnik udove mu krupne

Da dignu kuša: ne pomaknu trupa.¹⁶⁵

Palome kralju, a samim time i državi koja pada u tuđinske ruke, Nazor posvećuje ove strašne, kalvarijske slike:

– Smrklo se. Grmi, i vjetrine lome

Po Gvozdu granje. – Turobne i tromе

Djedovâ sjene po razboju blude.

Bugare tužno vile ponoćnice.

Aveti idu i padaju nice

Kraj mrtvog kralja – u čelo ga ljube.¹⁶⁶

U zbirci *Knjiga o kraljevima hrvatskijem* (1904.) nalazila se još jedna pjesma koja je izostavljena iz ostalih izdanja, a u kojoj se opisuju posljednji trenutci Petra Svačića:

(...)

Zna, da tu će v'jekom ležat

Da umire, a ne mrije...

Da će zahman vr'jeme bježat

Kao sjen vrh gora tijeh;

(...)

¹⁶⁴ Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), *svezak III. Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977. str. 87.

¹⁶⁵ Isto, str. 88.

¹⁶⁶ Isto, str. 88.

Vapi srca iz duboka:

– Kada će se ono zbiti?

Otrti mi suzu s oka

I vjeđe mi zaklopiti. –

Ispod Gvozda na umoru,

Dok se sumrak zemlje hvata,

U večernju jošte zoru

Mrije zadnji kralj Hrvata.¹⁶⁷

¹⁶⁷ Isto, str. 109. – 110.

6. Književna kritika o *Hrvatskim kraljevima*

Nedjeljko Mihanović u svojoj knjizi *Pjesničko djelo Vladimira Nazora*, zbirku *Hrvatski kraljevi* opisuje sljedećim riječima: „Poetske fresko-kompozicije iz *Hrvatskih kraljeva* nisu samo epopeja kulta naše snage, prošle veličine i slave, već jeremijada naših stradanja i poraza, lirska povijest naroda prekaljana u vatri svojih bolova, u ognju svoje srdžbe i ljubavi.“ Međutim, u književnoj kritici ne postoji zajednički stav o vrijednosti ove zbirke. Upravo suprotno, stavovi se protežu od potpuno pozitivnih do krajnje negativnih.

Antun Gustav Matoš u pozitivnome svjetlu Nazorovu domoljubnu liriku opisuje ovako: „To osjećanje za više oblike snage, moći, zdravlja i energije daje tomu sinu ponajenergičnije čakavske Hrvatske zasebno mjesto u našoj suvremenoj, bezenergijskoj knjizi i svojim kultom energije je Nazor danas najhrvatskiji, najpatriotskiji naš pjesnik.“ S druge strane, Antun Branko Šimić za *Hrvatske kraljeve* kaže kako je riječ samo o zbirci „zadaća u stihu iz hrvatske historije“. Negativnu kritiku piše i Antun Barac koji se zadržao isključivo na politikantskoj interpretaciji te kaže kako je

taj nacionalizam preuzak, jer obuhvaća samo jedan dio nas. Nazor nam nije mogao vratiti naše prošlosti, jer hrvatski kraljevi nisu sva naša prošlost, nego su tek fragmenat te prošlosti, jer je pojam *mi, naš narod, naša zemlja* mnogo širi od teritorija kojim su vladali ti naši kraljevi.

Barac Nazoru najviše zamjera to što nije pozornost posvetio „srpskom kultu patnje, prijegora i poraza“ te za kraj iznosi: „Obuhvati li Nazor sintetički sve elemente naše narodne duše, postat će uistinu nacionalnim pjesnikom, pjesnikom naše rase, naše krvi, naših muka, bolova i nada. Dosad to nije bio.“ S obzirom na to da za određivanje vrijednosti umjetničke realizacije ne može biti od presudne važnosti količinsko proširivanje djelokruga određene tematike, ovakav se kritički sud može slobodno nazvati promašenim.¹⁶⁸

Mirko Žeželj u svojoj knjizi *Tragom pjesnika Vladimira Nazora* piše da budući da je zbirka nastajala u izrazito nemirnome političkome vremenu kada se revolucionarnim načinom željela stvoriti nacionalna svijest, Nazor odabire drugi, mirniji put, a to je put pisanja poezije o dalekoj hrvatskoj prošlosti „da pokaže kako i u njoj ima ljepote, dostojne poezije. Samo je treba izvući iz prašnjavih arhiva i s požutjelih pergamena, oživjeti je, stvoriti od nje predanje (...) treba ponovo otkriti pet stoljeća slave i slobode, ali 'krvi i suza'.“ Žeželj dodaje kako je zbog

¹⁶⁸ Nedjeljko Mihanović, *Pjesničko djelo Vladimira Nazora*. Školska knjiga, Zagreb, 1976. str. 101. – 104.

toga sama zbirka poprimila borbeni karakter te je sam Nazor postao „bard svoga vremena, pjesnik naroda, prorok njegove budućnosti.“¹⁶⁹

Nadalje, u *Povijesti hrvatske književnosti* autora Miroslava Šicela možemo pročitati kako je riječ o zbirci poezije koja je „nešto posve suprotno po svom dojmu od tradicionalne rodoljubne poezije koja se sve više pretvarala u uzdisanje i plač nad nesretnom sudbinom Hrvatske. Nasuprot tako pesimistički obojenoj lirici, Nazor piše poeziju punu optimizma i vedrine, vjere u vlastitu snagu i budućnost.“¹⁷⁰

Kao zaključak o cjelokupnoj recenziji ove zbirke, možemo uzeti komentar koji se nalazi u članku *The Perception of Croatian Medieval History by Vladimir Nazor in Hrvatski kraljevi (The Kings of the Croats)* autora Danijela Džina, a to je da „Nazorovi *Hrvatski kraljevi* možda nisu ni najbolji ni najhomogeniji primjerak njegove poezije“, ali su definitivno važni za kreiranje hrvatskoga identiteta, za povezivanje sadašnjosti s prošlosti. Posebice je to bilo značajno Nazorovoj generaciji kada je „ponovno stvaranje hrvatske prošlosti bio jedan od najvažnijih intelektualnih preduvjeta potrebnih za pregovaranje o hrvatskome identitetu i političkoj budućnosti, a napori Nazorove generacije rezultirali su obnovom snage i vitalnosti hrvatskoga identiteta početkom 20. stoljeća.“¹⁷¹

¹⁶⁹ Mirko Žeželj, *Tragom pjesnika Vladimira Nazora*, Stvarnost, Zagreb, 1973. str. 134. – 136.

¹⁷⁰ Miroslav Šicel, *Povijest hrvatske književnosti (knjiga 5): Književnost moderne*. Liber – Mladost, Zagreb, 1978. str. 234.

¹⁷¹ Danijel Džino, *The Perception of Croatian Medieval History by Vladimir Nazor in Hrvatski kraljevi (The Kings of the Croats)*. *Časopis Hrvatskih studija*, Vol. 7 No. 1, 2011., str. 96. – 97.

7. Zaključak

„Srednjovjekovna hrvatska kneževina i kraljevstvo nisu bili nacionalna država Hrvata (...) kako su to zamišljali Hrvati u 19. i dijelom 20. stoljeća. Međutim, za Nazorovu generaciju, srednjovjekovni su Hrvati bili izuzetno važni simboli za konstrukciju i razvitak hrvatskog povijesnog ‘rodoslovlja’.“¹⁷² Kao što je već istaknuto, pisci su nerijetko posezali upravo za izvorima iz te davne srednjovjekovne prošlosti kako bi pisanjem književnih djela nacionalne, patriotske tematike dali svoj doprinos jačanju nacionalne svijesti i narodnoga zajedništva.

Vladimir Nazor svoj je doprinos, između ostaloga, dao i zbirkom *Hrvatski kraljevi* u kojoj, pretežito sonetima, iznosi slavnu hrvatsku povijest započetu prvim hrvatskim knezom, a završenoj potpadanjem pod ugarsku vlasti. Doprinos je ove zbirke i u tome što je Nazor koristeći usmene izvore ulazio u svjesna i namjerna „polemiziranja sa svojim suvremenicima, posebice onima iz kruga moderne, koji su podcjenjivali usmenu tradiciju. Osim toga, Nazor se koristio folklorom zbog stvaranja nacionalne folkloristike, polemizirajući s antislavenskim (u biti – antihrvatskim) ispadima u okviru talijanske kulture (D' Annuzio).“¹⁷³ Sama zbirka daje jedno novo svjetlo cijelome tome periodu hrvatske prošlosti. Ona nije nikakva kronika teških stradanja i političkih prevrtanja u jednome narodu, državi, već upravo suprotno. Kvalitetnom pjesničkom intervencijom u smislu poetskoga načina iznošenja povijesnih činjenica, književnost na jedan novi način predstavlja svima već koliko-toliko poznatu povijest pobuđujući u čitatelja domoljubni ushit i zanos, ali i nadu za bolja vremena. Time se i potvrđuje da fikcija i fackija, književnost i zbilja nisu dva odvojiva pojma, već su samo dva različita načina, dva originala, prikazivanja jedne te iste istine koji jedan bez drugoga ne mogu. Književnost treba zbilju, povijest kako bi pomoću dokumentiranih činjenica stvorila i oblikovala novu stvarnost, a zbilji je potrebna književnost kako bi se uvijek iznova pobuđivao interes i uzbuđenje ljudi za događaje koji nerijetko s vremenom izgube značaj u ljudskome sjećanju.

¹⁷² Danijel Džino, The Perception of Croatian Medieval History by Vladimir Nazor in *Hrvatski kraljevi* (The Kings of the Croats). *Časopis Hrvatskih studija*, Vol. 7 No. 1, 2011., str. 100.

¹⁷³ Evgen Paščenko, Vladimir Nazor iz ukrajinske perspektive. Mirko Tomasović i Vinka Glunčić-Bužančić (ur.), *Komparativna povijest hrvatske književnosti. Zbornik radova III. (Vladimir Nazor) sa znanstvenog skupa održanog 28. i 29. rujna 2000. godine u Splitu*. Književni krug, Split, 2001. str. 50.

8. Literatura

1. Ada Mandić-Beier, Recepcija i prijevodi Vladimira Nazora u Njemačkoj. U: Mirko Tomasović i Vinka Glunčić-Bužančić (ur.), *Komparativna povijest hrvatske književnosti. Zbornik radova III. (Vladimir Nazor) sa znanstvenog skupa održanog 28. i 29. rujna 2000. godine u Splitu*. Književni krug, Split, 2001.
2. Aristotel, *O pjesničkom umijeću*. Školska knjiga, Zagreb, 2005.
3. *Biblija*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1991. Prva Petrova poslanica 5, 8.
4. Danijel Džino, The Perception of Croatian Medieval History by Vladimir Nazor in Hrvatski kraljevi (The Kings of the Croats). *Časopis Hrvatskih studija*, Vol. 7 No. 1, 2011.
5. Drago Šimundža, Odrazi vjere i nevjere u hrvatskoj književnosti: Vladimir Nazor — religiozni pjesnik, *Crkva u svijetu*, Vol. 18 No. 1, 1983.
6. Evgen Paščenko, Vladimir Nazor iz ukrajinske perspektive. U: Mirko Tomasović i Vinka Glunčić-Bužančić (ur.), *Komparativna povijest hrvatske književnosti. Zbornik radova III. (Vladimir Nazor) sa znanstvenog skupa održanog 28. i 29. rujna 2000. godine u Splitu*. Književni krug, Split, 2001.
7. Ferdo Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1990.
8. Gérard Genette, *Fikcija i dikcija*. Ceres, Zagreb, 2002.
9. Ivo Frangeš, *Povijest hrvatske književnosti*. Nakladni zavod Matice hrvatske, Cankarjeva založba, Zagreb – Ljubljana, 1987.
10. *Ljetopis popa Dukljanina*, Matica hrvatska, Zagreb, 1950., str. 66 – 67
11. Marija Jurić Zagorka, *Grička vještica: Buntovnik na prijestolju*, EPH Media, Zagreb, 2012.
12. Marko Dragić, Fakcija i fikcija u tradicijskim pričama Miljevaca i okolice. *Cetinjski filološki dani III*. Fakultet za crnogorski jezik i književnost; Univerzitet u Kansasu. Cetinje, 2021., str. 421 – 444.

13. Marko Dragić & Dijana Mišetić, Zvonimirova kletva u predajama, povijesti i romanu „Prosjaci i sinovi“ Ivana Raosa, *Lingua Montenegrina: časopis za jezikoslovna, književna i kulturna pitanja*, 20, Cetinje 2017., str. 305 - 320.
14. Marko Dragić, Zbilja o hrvatskom kralju Dmitru Zvonimiru u poeziji Vladimira Nazora. *Časopis Hrvatskih studija*, Vol. 7 No. 1, 2011.
15. Marko Dragić, Starohrvatske povijesne teme u suvremenom narodnome pripovijedanju, *Zbornik radova Filozofskoga fakulteta u Splitu*, 2-3, Split, 2009., str. 21. – 44.
16. Marko Dragić, *Poetika i povijest hrvatske usmene književnosti*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu. Split, 2008.
17. Marko Dragić, *Književna i povijesna zbilja*. HKD Napredak Split, 2005.
18. Marko Dragić, *Hrvatska usmena književnost Bosne i Hercegovine: proza, drama i mikrostrukture, Hrvatska književnost Bosne i Hercegovine u 100 djela*, knj. 5. MH, HKD Napredak, Sarajevo, 2005.
19. Milivoj Solar, *Teorija književnosti*. Školska knjiga, Zagreb, 2005.
20. Mirko Žeželj, *Tragom pjesnika Vladimira Nazora*, Stvarnost, Zagreb, 1973.
21. Miroslav Šicel, *Povijest hrvatske književnosti (knjiga 5): Književnost moderne*. Liber – Mladost, Zagreb, 1978.
22. Nedjeljko Mihanović, *Pjesničko djelo Vladimira Nazora*. Školska knjiga, Zagreb, 1976.
23. Nikola Lašvanin, *Ljetopis* (priredio dr. fra Ignacije Gavran). IRO „Veselin Masleša“, 1981.
24. Šime Vučetić, *Vladimir Nazor*. Mladost, Zagreb, 1976.
25. Viktor Žmegač, *Književnost i zbilja*. Školska knjiga. Zagreb, 1982.
26. Vladimir Nazor, *Hrvatski kraljevi*. Matica hrvatska i Matica dalmatinska, Zagreb, 1912.
27. Vladimir Nazor, *Sabrana djela, Pjesme III*, (Sabrana djela Vladimira Nazora (1876-1949-1976), *svezak III. Hrvatski kraljevi, Stare istarske balade, Medvjed Brundo, Utva*. (ur. Nedjeljko Mihanović). Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb, 1977.

28. Vjekoslav Klaić, Narodni sabor i krunisanje kralja na Duvanjskom polju. U: *Zbornik, u susret trećem tisućljeću, Prvi hrvatski kralj, Tomislav*, Školska knjiga, Zagreb, 1998.
29. Vjekoslav Klaić, *Povijest Hrvata: knjiga prva*. Nakladni zavod MH, Zagreb, 1972.

Sažetak

Hrvatsku su prošlost od samoga dolaska Hrvata na ove prostore obilježile neprekidne borbe za cjelovitost i sjedinjenost teritorija. Posebice je to izraženo bilo u srednjemu vijeku za vrijeme vladavine vladara narodne krvi. Sva je ta sjećanja narod čuvao usmenom predajom, a povjesničari su daljnjim istraživanjima i pronalaskom materijalnih dokaza dali cjeloviti kontekst i potvrdu informacija kreirajući kompletnu sliku hrvatske povijesti srednjega vijeka, a koja potom postaje inspiracijom autorima za njihova patriotska djela. Posebice je to bilo izraženo u 19. i 20. stoljeću kada u hrvatskoj književnosti dolazi do prevlasti djela nacionalne tematike. Jedan od autora tih djela bio je i Vladimir Nazor koji svojom zbirkom *Hrvatski kraljevi* podsjeća narod na slavne dane svoje prošlosti nastojeći tako ponovno probuditi nacionalni ponos i snagu. Osim buđenja nacionalne svijesti, Nazor ovim djelom odgovara talijanskim autorima koji su tvrdili kako Slaveni, posebno Hrvati, nemaju nikakve slavne povijesti kojom bi se mogli dičiti jasno im dajući do znanja da kako je slavenska, tj. hrvatska povijest sve samo ne nevažna i zanemariva. Potrebno je naglasiti kako je Nazor ovim djelom također dokazao i pokazao kako književnost i zbilja nipošto nisu i ne mogu biti u sukobu jer upravo se zahvaljujući književnosti može pobuditi interes za možda zaboravljene povijesne događaje, a zbilja, povijest može biti autorima neiscrpan izvor inspiracija.

Ključne riječi: Vladimir Nazor, Hrvatski kraljevi, književnost, zbilja

FACTION ABOUT CROATIAN KINGS IN THE POETRY OF VLADIMIR NAZOR

Summary

Croatia's past, ever since the arrival of Croats in these areas, has been marked by continuous struggles for the integrity and unity of the territory. This was especially pronounced in the Middle Ages during the rule of rulers of the people's blood. All these memories were preserved by the people through oral tradition, and historians, through further research and finding material evidence, provided a complete context and confirmed the information, creating a complete picture of Croatian history of the Middle Ages, which then became the inspiration for the authors for their patriotic works. This was especially pronounced in the 19th and 20th centuries, when Croatian literature became dominated by works with a national theme. One of the authors of those works was Vladimir Nazor, who with his collection of *Hrvatski kraljevi* reminds the people of the glorious days of their past, thus trying to reawaken national pride and strength. In addition to awakening national consciousness, Nazor responds with this work to Italian authors who claimed that Slavs, especially Croats, do not have any glorious history to be proud of, making it clear to them that Slavic, i.e. Croatian, history is anything but unimportant and negligible. It is necessary to emphasize that with this work Nazor also proved and showed that literature and reality are not and cannot be in conflict, because it is precisely thanks to literature that interest in possibly forgotten historical events can be aroused, and in fact, history can be an inexhaustible source of inspiration for authors.

Keywords: Vladimir Nazor, Croatian kings, literature, reality

Obrazac A.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Katarina Matić, kao pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišne magistricice Hrvatskoga jezika i književnosti i Pedagogije, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mojega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 30. 8. 2024.

Potpis

Izjava o pohrani i objavi ocjenskog rada
(završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - podcrtajte odgovarajuće)

Student/ica: Katarina Matić

Naslov rada: *Fakcija o hrvatskim kraljevima u poeziji Vladimira Nazora*

Znanstveno područje i polje: Humanističke znanosti, filologija

Vrsta rada: Teorijski rad

Mentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):
Marko Dragić, dr. sc. redoviti profesor u trajnom izboru

Komentor/ica rada (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Članovi povjerenstva (ime i prezime, akad. stupanj i zvanje):

Boris Škvorc, dr. sc. redoviti profesor u trajnom izboru

Marko Dragić, dr. sc. redoviti profesor u trajnom izboru

Nikola Sunara, dr. sc. docent

Ovom izjavom potvrđujem da sam autorica predanog ocjenskog rada (završnog/diplomskog/specijalističkog/doktorskog rada - zaokružite odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada.

Kao autor izjavljujem da se slažem da se moj ocjenski rad, bez naknade, trajno javno objavi u otvorenom pristupu u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama *Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti* (NN br. 119/22)).

Split, 30. 8. 2024.

Potpis studentice:

Napomena:

U slučaju potrebe ograničavanja pristupa ocjenskom radu sukladno odredbama Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima (111/21), podnosi se obrazloženi zahtjev dekanici Filozofskog fakulteta u Splitu.